

Öecon.

1426

Doc 1426

~~Doc 1426 No 177~~

 Pratum,

LACVS,
Arundinetum.

Su Io. Georgij à Wurdestein.

P A R I S I I S.

Apud Simonem Colinæum, & Franciscum
Stephanum, eius priuignum.

Cum priuilegio.

I 5 4 3.

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS

CAROLVS STEPHA=

nus, Steph. Tornabullo præsidi

Rhotomagensi S.

Vbium non est,
amplissime Præ=
ses, quin pro sin=
gulari tua erga
omnes humani=
tate, mihi priua=

tim p postremas literas tuas abū=
de perspecta, Pratū hoc nostrum
boni cōsulas. Quod munus, quia
nonnullis iudicari poterit exiguū
nimis ac puerile, aut certe tua au=
thoritate atque amplitudine indi=
gnum: putavi mearū esse partiū,
non id quidem verbis exornare,
sed in eo consilij mei rationē bre=
uiter exponere: ne cuiq̃ facilitate
tua temere abuti, vel nullam om

A.ij.

nino officij mei rationem habuisse
se videar. Nam quum superioribus
hisce mēsis animi causa in
Antonianum tuū me inuitasses,
quā grato mihi omnia quę illic
essent spectaculo fuerint, tu ipse
testis esse potes, à quo toties ob-
iurgatus fui, cū in eam vocē præ-
nimia exhilaratione persæpe pro-
rumperē, me fundum instructio-
rem atq; ornatiorē nunq̃ repe-
risse. Adeo post amœnissimū hor-
tum, lætissimarum arborū semina-
ria optime mihi disposita videbā-
tur: salicta, confluentibus riuulis
irrigata: prata, omniū longē fœcū-
dissima, varijsq; pabulis, herbulis,
flosculis elegātissime cōspersa: ni-
hil vt iucundius atq; amœnius di-
ci aut excogitari potuisse existi-
marē. Quod quum mihi merito

mirum in modū placeret, tuasq;
 fortunas plurimū laudarē qui fun-
 dum haberes omni deliciarū gene-
 re confertissimum (cōditionē tuā
 interim paulo asperioribus verbis
 persequens, quæ te à foelicissimo
 Antoniano, gratissimóq; hoc cō-
 spectu remotius diuelleret) tū qui
 dem mihi venit in mentē, aliquid
 absenti tibi scriptis depingere, qđ
 Antoniani tui lætissima prata an-
 te oculos proponeret: atq; id ali-
 qua ex parte referret: quod tibi
 nō ab re gratissimū esse conspex-
 eramus, nobisq; planē iucūdissimū.
 Id vero dū per otiū obire licebit,
 oculisq; leuissime perlustrare, tibi
 præter herbas, iuncos, flores, fun-
 gos, arundines nostrates, reliquas
 etiā peregrinas atq; externas ostē-
 det: neq; pratenſes tantū, sed & la

cultres, atq; adeo palustres, & quę
locis aquosis ac stagnantibus cre-
scere solēt. Tantū hoc vereor, ne
tritis ac vulgaribus quibusdā in-
terpretatiūculis, statim in ipso li-
mine descriptis aliquātulū offen-
daris: quod minus sanè obfuerit,
siquidem ad instituti nostri ratio-
nē attenderis, quæ adolescentum
erudiēdorū causa primū suscepta
est: quibus vt omni ex parte satis-
faceremus, ea imprimis interpre-
tanda atq; explicāda fuerūt. Pro-
inde vir amplissime, hoc tuo pra-
to eo animo perfruare velim, quo
tibi libere atq; ingenue porrigi-
mus: interea dum agrū excolere
licebit, quē propediē vt accipias,
id vero omni cura ac diligētia da-
bimus operam. Bene vale, Lutetię
ad xiiij. kalē. Febr. M. D. XLIII.

4

Caroli Step- hanni, DE PRATENSI ratione libellus.

NISI superiorum mensium occupatio; adolescentulorum studiis plurimum addictum animum meum aliò molestissime distraxisset: non commissem, ut hunc laborem, in explicanda pratorum ac lacuum ratione tan-
topere à me exposulassent. Atque utinam eadem opera, quem polliciti sumus agrum, nostris, quantumcunque rusticis, manibus excultum nunc exhibere liceret: parum esset præterea reliqui, quod ad nostræ fidei persolutionem attingere posset. Verum nihil agendum temere, nihil inconsultius efferendum. Quãobrem malo meos adolescentulos paulisper adhuc expectare, quàm inutile prorsus ac vanum aliquid à nobis, pertinere accipere: etsi non ignorem quæ hæcenus acceperunt, non usque adeo eis utilia fuisse, aut vanitate omnino caruisse. Quis enim omnia recte atque ex omnium sententia: attamen hoc dedimus operam, ne prorsus essent ingrata atque inutilia: quod ita

contigisse maximo nobis argumento fuit cōtinuum eorum conuitium, quo non solū ad reliqua perficienda admoneor, sed etiam vehementiss. cogi, impelli atq; vrgeri videor: vt maiora quædam negotia intermittere eorū causa, mihi nunc sit necessariū. Agedū, quādo nobis non solum nati sumus, ad prati nostri descriptionem accingamur: de quo priusquam aliquid dico, pauca quædam mihi præponenda videntur, quæ ad instituti atq; ordinis nostri rationem pertineant.

Pratorum itaq; differentias, & culturæ varia vocabula primum exequemur: in tyrunculorum gratiam: quo loco & scæni & instrumentorum ad prati culturam pertinentium fiet à nobis mentio. Post hæc pratenſes herbas (quæ potissima est instituti nostri ratio) breuibus persequemur: vt interim vnā complectamur eas omnes quæ in aquosis & palustribus crescere solēt, quo in loco etiam fungorum genera breuissime percurremus. Exinde lacum describemus: quandoquidem is pratis vicinus esse plerunq; solet: si modo eū intelligatis lacū, qui amœnitatis gratia, aquoso loco defossus est, fluentēq; & agitatam aquam contineat: quo nomine & à palude & à stagno ac viuario plurimum differt. In eo recensēbimus herbas, quæ nō solum in aquis huiusmodi, sed etiā circa margines atq; oras fluminum sua sponte adnascuntur, quando nullo alio loco fluminis meminisse nobis li-

cuit : quinetiam iuncos palustres eo in loco describemus , quos & residibus & fluentibus aquis nasci certissimum est. Subsequetur iure ac consequio quodam Arundinetū: in quo permultas calamorum , & huiusmodi platarum species nobis atq; exteris peculiare describemus: verū vt ad opus aliquando aggrediamur à Prato incipiendum est.

P R A T O R V M D I F F E R E N T I A E .

ID solum, nō hominibus nostris tantum, sed etiam antiquis magnopere commēdatū fuit, quod minimum agricolæ laborem requireret, vberē tamen ac copiosum fructū domino suo proferret. Summāq; priscorum omnium in hoc spectando fuit, vt fructus is maxime probaretur, qui quam minimo impendio constaturus esset. Quapropter Cato aliquādo interrogatus, quis nā esset agri certissimus quæstus, respondit, si bene pascat: quis proximus, si mediocriter. Nullus autem ager melius pascit dominum suū, atq; pratum , vnde aiunt Varro lib. 1. de re rust. cap. 7. & item Plinius lib. 18. capi. 5. prata antiquis parata dicta fuisse. Et Columella, necessarium eius agri cultum esse dixit, cui veteres Romani primas in agricolatione partes tribuerūt: nomen quoq; indiderūt, ab eo quod protinus esset paratū, nec magnum laborem desyderaret.

P R A T V M .

Pratorum alia sunt irrigua, alia siccanea appellata. Rigua vel irrigua prata sunt, quæ riuo influenti irrigantur, & tanq̃ suis naturalibus aquis, humoris pabulo faginātur: quod necessarium est, cum id macies terræ ex postulat: quemadmodum si in densa & resoluta humo, atq; exili, prata facias, ea quidem erunt optima, cum facultas irrigandi dabitur: quod certe fit, siquādo palus aut lacus aut flumen aliqua parte subsidens, restagnat in pratum: deriuatur autē aqua per sulcos, vñdecunq; pratum prætercurrentes, quò humor superueniens lente prorepat, nec abundantius q̃ par sit fluat. Aquarum enim abundantia, æque atq; penuria (inquit Columella) graminibus est exitio. quapropter antiqui riuos pratorum irriguorum ita deducebant, vt quando liberet occluderent: referarent autē, quandocūq; esset maxime necessarium. Hinc illud Virgilij: Claudite iam riuos pueri, sat prata bibere.

Siccanea prata, nullis aquis, præterq̃ imbris irrigantur, siccitate soli gaudent, & absq; riuu deductione suapte natura fœnum optimum gignunt, læto enim pinguiq; campo, non desyderatur influens riuus: meliúsq; habetur fœnum quod suapte natura succoso gignitur solo, q̃ quod irrigatum aquis elicetur. Siccitas autem ea, referenda est ad exteriorem soli superficiē, potius q̃ ad ipsum terræ corpus internum, quod certe absq; natu-

rali qui subest humore foenū optimū (quod humido præcipue nutritur) generare vix posset : alioqui soli siccitas herbis omnibus foenilibus est inimica. Succosum id solum Columellæ dictum esse puto, quod intus præhumidum, naturali & insita quadam humiditate nutritur, vt aduentitia, præterq̃ cælesti, non indigeat. Atq; ea quidē humiditas naturalis, ab aqua quæ solo subest aduenit. Nam eo loco si paulo altius terram effodias, maximam vim aquarum subesse cōperies. Quod facile indicant, & accliuis quæ plurimum esse debet pratorū positio, aut etiam in imis locis: item vicin⁹ vel saltem parum inde remotus amnis aut lacus, ac præterea herbarum quæ locum humidum desyderant spontina quædam productio, ex qua aquileges aquam subesse facile existimant.

Nouella prata dicuntur Palladio, quæ recēter fiunt, quodcunq; ad id opus destinatur solum, vt foenum producat. Formanda sunt ea prata, ex eiusdē authoris sententia, Septēbri mense, loco pingui, rosido, plano, leuiter inclinato. quod & noua prata instituere idē ait, principio Nouembris.

Vetera prata idem appellat quæ Plinius senescentia, nempe quæ propter frequentem herbarum productionem, atq; irrigationem, vel sterilescunt, vel muscum contrahunt. fieri enim non potest, vt terra, vno seminis iactu, perpetuum foetū in multos annos pro-

P R A T V M.

ferat, interdum enim sterilefcūt prata, interdum fructum non vſque adeo vberem proferrunt: quod vel carie, vel incuria, vel vetuſtate accidere ſolet.

Prata ſummiſſa vocat Varro, quę in accliu loco ſita ſunt, quemadmodum Virgilius arida, in quibus herba per æſtus exaruit, quo tempore tondenda ſunt, ac ſubſecanda falci- bus: verum de culturę vocabulis nunc eſt paucis dicendum.

V O C A B U L A A D P R A T O R V M C V L- T V R A M P E R T I N E N T I A.

EXtirpandum atq; impedimentis omnibus liberandum agrū quē in pratum deſtinauerimus docet Palladius lib. 2. in Septembri, anteq; proſcindatur, aut exaretur: hoc autem fit, dū herbas latiores & ſolidas, atq; adeo virgulta ex agro deponimus, quę alioq; vel aratro vel vāga aut bidēte difficilime auferrent: vulgus noſtrū vocat *eſſarter*.

Dilapidandum quoq; agrum ad pratū nouellum deſtinatum docuerūt antiqui agricolę: hoc eſt ſubmouendos atq; egerendos eſſe lapides omnes, tum maiores, tum etiam minores, qui arationi & proſciſſioni ſoli plurimum nocere poſſint: Id vero agricolationis genus quidam vulgo vocant, *eſperrer*.

Proſcindere locū, quem prato dicauerim⁹ æſtate oportere iubet Columella: hoc eſt ter-

ram esse vertendam atque excolendam: siue aratro siue bidente id fiat:quò semen facilius suscipiat. Terra autem cum primum aratur, tum proscindi dicitur(inquit Varro lib. primo)quod vulgus nostrum ait, *labourer*, si id quidem aratro fiat: si autem bidente, *houer de premiere facon*.

Subigendum post proscissionē pratum præcipiunt omnes agricolæ: cum post primam arationē, relictæ glebæ, vel occantur, vel confringuntur: quæ duo postrema vocabula ad eius agri qui suis temporibus diuersam arationis culturam requirit maxime pertinent. Vnde terram subigere fissione glebarum elegantissime dixit Cic. secundo de natura deorum. Exercitandum agrum & multa aratione resoluendum docet Palladius, anteq̃ fœnili semine inspergamus: quod fit submotis (inquit) lapidibus, & glebis vbiq; confractis.

Macrioribus & aridioribus locis, atq; exili terra, si vicina sint riuis prata: tamen interdum stercoreari debent, & asperso recenti lætamine saturari (ait Palladius) vulgus nostrū fumare vocat: quod vt apud antiquos fieri solebat, ita etiam apud nos fieri quotidie videmus, ac præsertim siccaneis pratis & Februarii mense. stercore enim, quasi pabulo gliscit exilis terra, inquit Columella. disponitur autem stercus in acervos, qui vno aut altero postea die, disijciuntur, inarantur, & terræ obruuntur, ne solis habitu vires amittat, & vt

P R A T V M.

permixta humus, prædicto alimēto pingueſcat. Quinetiam ſi prata ſint in accliu aut plano iuxta collem, iubent antiqui agricolæ celfiora loca ſtercorari. Nam æditior cliuus præbet ſubiectis alimentum, cum ſuperueniens imber, aut manu riuus productus ſuccū ſtercoris in inferiorem partem ſecum trahit. quapropter agricolæ etiam inaratum collē magis q̃ vallem ſtercorant. Verum à ſuperiore prati parte fundendus eſt ſimus (ait Palla dius) vt eius ſuccus per totum poſſit elabi.

Serere pratum nouellum omnibus agricolis in vſu eſt, quum terram ad pratum idoneā poſt primam aut ſecundam culturam ſemine ex ſcœnilibus deſumpto inſpergimus, interdum viciam & medicam ſcœni ſeminibus permifcentes: nonnunq̃, ex Columellæ & Plinij præcepto, per autumnum rapis vel napis, vel etiam faba conſerentes, & inſequēte anno frumento, tertio autem poſt diligentem arationem, ſemen vel florem ex ſcœnilibus conſerentes, atq; ex præſepibus ſcœno delapſum ſpargentes.

Post ſationem ferro tangi pratum non debet, itaq; cratire oportet (inquit Plini⁹) quod interpretatur Columella, inducta crate coæquare, ad diſſipādos grumos, quos ad verſurā plerunque tractæ faciunt crates, vt necubi ferramentum ſcœniſecæ poſſint offendere. Crates autem vocamus *des herces*, vnde etiā cratire *bercer*.

Sarrire ad pabula in solo disposita conuenit quæ interdum quidem in prato, plerumque autem seorsum aliorum leguminum ritu multo diligentius excoluntur : vt quemadmodum legumina nobis, ita etiam exculta pabula armentis & reliquis animantibus enutriendis obseruire possint. Nam ligneis sarculis aut rastris, quæ nostri vulgo vocant *ratteaulx ou sarcler*, sarriebatur, vnde id opus vulgo dictum *ratteler ou sarcler*. Ob id autem pratis minus conuenire videbatur sarritio, quod minora sint intervallo, quàm vt arator sarculo vel raistro vndecunq; contingere possit. Pabula autem (quemadmodum erant, medica, vitia, farrago ordeacea, fœnugræcum, eruum, cicer, & huiusmodi) in morem horti disponebantur, vti docet Columella lib. 2. cap. 11. areis tantum latis pedum denum, lōgis quinquagenum: vt per semitas & aqua ministrari posset, & sarculū aut rastrū vndecunq; circūagi.

Rigare pratum est, vel clepsydria (quod ad pabula diligenter exculta potissimum pertinebat) vel riuis per loca pratorum varia deductis lætiora facere, & succrescentibus herbis pabulum atq; alimentum præbere. Nam id agricolis est peculiare, vt riuos quos per prata deducunt, interdum sensim protrahant, interdum remorentur, neq; perpetuo effluere sinant: nonnunquam etiam per vniuersum pratū effluere permittant. Rigari autem pratū non debet (ait Palladius) antequam durū solū fecerit

PRATVM.

ne cratem eius minus solidam , vis interflui corrumpat humoris: post primā autem prati sectionem, id vsque adeo diligenter non est obseruandum.

Purganda esse prata docet Palladius Ianuarij & Martij initio. quo vocabulo intelligendum puto esse vindicanda ab ijs herbis, quæ præter sementem positam succrescunt, neque pascuis sunt commodæ, veluti si post improbe exherbatum aut subactum id solū quod prato dicauerimus, aut etiam stercoreis vitio, noxiæ quædam herbæ succrescant, quæ quidem (nouellis præsertim pratis) sunt auferendæ, siue id runcatione, siue auulsione fiat. Solo enim male exherbato aut subacto, solent aut gramē, aut carduus, aut latiores herbæ, aut etiam virgulta succrescere: lætaminis vitio, nascuntur vrticæ, atque id genus herbę inutiles.

Pascere pratum translatione pereleganti dixit Plinius, lib. 18. cap. 28. pro eo quod est armenta vel pecora immittere pratis ad herbas depascendas, quæ ipsis quidem adhuc teneris & subsidentibus mittenda non sunt, ex Columellæ sentētia. Nā pecudes (inquit) molli solo infigunt ungulas, atq; interruptas non sinunt herbarum radices serpere, & condensare. Secundo tamen anno, minora pecora post scœnifecia permittemus admitti, si modo siccitas & conditio loci patietur. Tertio deinde cum pratum solidius ac durius erit,

poterit etiam maiores recipere pecudes. Nō enim debent prata quę læto sunt, vel humido loco pasci, ante secūda fœnificia, ne herba vellantur, obtritūq; hebetentur.

Secantur prata cum spica deflorescere cœperit atq; roborari (ait Plinius) secandāque sunt anteq̃ inarescant : nam & largius fœnū percipitur, & iucūdiorem cibum pecudibus præbet. falcare vulgus nostrū corrupte profert, *faulcher*. Cædere & defecare eidem auctori etiam dicuntur. Prata (inquit) circa calendas Iunij cæduntur. Idem defecta prata rursus ait rigari oportere, vt secetur autumnale fœnum. Subsecare dixit Varro. Cū (inquit) herba crescere desijt, & æstibus inarescit, subsecari falcibus debent. Virgilius per eleganti translatione, tondere protulit, Nōte (inquit) arida prata Tondentur.

Quoties prata defecta sunt, oportet sicilire, hoc est, quæ fœnifices præterierāt secare, vulgus nostrum recurrere, aut refalcare dicit. Siciliēda (inquit Varro) prata, hoc est falcibus confectanda, quæ fœnificæ præterierunt, ac quasi barba tuberosum reddiderunt campum, à qua sectione arbitror dictum, sicilire pratum.

Restituere pratum, est fenescens instaurare, ac denuo subigere atq; serere. Restitui prata debent (ait Plinius) faba in his sata, vel rapis, vel nāpis, vel milio, mox insequēte anno frumento, rursūq; in prata tertio relinqui.

B.j.

PRATVM.

Ac quoniã de pratorum culturæ vocabulis, abunde dictũ esse videtur, nunc de fœni & falcium ratione paucula quædam describenda sunt.

F O E N V M.

OEnum ob id dictũ fuisse quòd multo fœnore dño suo quotannis proueniat, omnes norunt, vel quòd eadem perpetuo manentes herbæ, quotidie nouæ fiant: ex Festi interpretatione.

Optimum fœnum est Catoni quod prima sectione colligitur, vel primo quod vocant fœnifecio. Secunda autem eiusdem anni sectione quod reconditur, id cordum & autumnale fœnũ appellabant antiqui: vulgus nostrum vocat, *regaing*. defecta prata (ait Plinius) rursus rigare oportet, vt secetur autumnale fœnũ, quod vocant cordum. Sero natum fœnum appellat Columella.

Fœnifecia dicebantur, fœni sectiones, quæ admodum vindemiæ vuarum: vnde prima & secunda fœnifecia fecit Varro. Columella fœnifecia maluit proferre. Secũdo, inquit, anno minora pecora post fœnifecia permittemus admitti.

Fœnifex Plinio, is est quem falcatorẽ vulgo dicim⁹. Apud antiquos (inquit) cornu ad crus ligato fœnifex incedebat, fœnifecã ma-

Iuit dicere Varro. Herba (inquit) in pratis ad spem fœnifecæ nata. Persius, Fœnifeces crasso vitiantur vngue pultes. fœnifectorem appellauit Columella lib. 11. cap. 1. quemadmodum & arboratorem & vinitorem eodem loco.

Fœnilia quemadmodum & palearia, dicuntur antiquis agricolis, tecta, in villa aut domo rustica, sub quibus fœnum & paleæ reponi solent, atq; asseruari. Pars domus rusticæ fructuaria ait Columella lib. 1. ca. 6. diuidat in cellâ oleariâ, torculariâ, cellâ vinariâ, defrutariam, fœnilia, paleariâq; quidam ex vulgo nostro fœnaria vocant. Tabulatum appellât Varro, & Columella multis locis. inde reponere fœnum in tabulato apud eosdem frequenter reperies.

Fœnum falcibus subsecatur apud nos, quemadmodum & apud antiquos: sed & falces quibus prata defecantur, vocat Cato fœnarias, ad aliarum differetiam quas stramentarias appellat, ad frumenta defecanda idoneas, & arborarias, ad purgationes arborum dicatas, sic etiam vineaticas, & syluaticas, & rusticarias nominat.

Falcium autem fœnariarum duo genera recenset Plinius: Italum, quod fuisse breuius ait, ac vel inter vepres quoq; tractabile. Sunt & Galliarum latifundia, maioris cõpedit, quippe medias cædunt herbas, breuiorẽsq; prætereunt. defecabant autem fœnum Itali, vna

P R A T V M.

tantum manu dextra , vt recenſet idem au-
thor. Quineriam antiquiores oleo falcis aciẽ
excitare ſolebant, quapropter cornu ad crus
ligato, fœniſex incedebat. Italia aquarias co-
tes dedit , limæ vice imperantes ferro. Qui-
dam ex noſtris lima vti malunt.

Fœnum deſectum, vertitur ad ſolem, vt ſic-
cetur, & perareſcat . id autẽ furcillis eſſe fa-
ciendũ docet Varro cap. 49. lib. 1. Vt pera-
reſcat (inquit) fœnum, poſteaquã deſectum
fuerit, furcillis verſari debet: ac ſuperiore par-
te ſole ſiccata, tumdemum conuertendum,
itãq; efficiemus vt vndecunq; ſicceſcat.

Fœnum vbi peraruit, in manipulos cogen-
dum eſſe præcipiunt omnes agricolæ, vt ad
villam conuehatur. id autem eſt quod vul-
gus noſtrum appellat, *botteler*. Nam in cumu-
los aut acervos fœnum ſiccũ oportet prius
cõſtruere, vel etiam in metas extruere, quas
in anguſtiſſimos vertices exacuebant: has au-
tem, molas vulgus noſtrum appellat, deinde
vero ex metis, manipuli ſunt efficiendi, aut
(vt ait Columella) vinciendi potius, vt in vil-
lam fœnum facilius deportetur.

Fœno in cumulos redactõ , ſtipula raſtel-
lis eradenda eſt, ex Varronis præcepto, atq;
addẽdus fœniſecæ cumulus. Inde vero quod
optimum fœnum erit , Cato iubet ſeorſum
eiſe condendum, & ſub tecto in fœnili com-
ponendum, quod non ante fieri debet, q̃ per
paucos diẽs in prato cõgeſtum relinquatur,

vt in se cōcoquatur & facile deferuescat in molis, ac cumulis. Rastella autem vulgus nostrū appellat, *des ratteaulx*, quēadmodū & rastellis fœnū colligere, *ratteler*, quod alioqui rastellare qdā diceret. Nūc ad pratēses herbas.

PABVLA, IN PRATIS CONS
SERI SOLITA.

Vando in eum vsum præcipue instituta erant prata, vt animabilibus pabulum subministrarent, ob idq; varijs seminibus ad pabulum iumentorum admodum vtilibus conferebantur: necessarium est, vt de his etiā hoc loco dicamus, etsi in agrū quædam differri possint. Nam & vitia, & medica, & fœnum gręcū (quas pratenses herbas esse hodie nouimus) antiquis summa diligentia colebantur, atque à prato interdum summouebantur, vt in agrum seorsim deponerentur, haberētq; culturam sibi propriam. Nos autem nullo discrimine deponimus huiusmodi semina nostris pratis, quæ nos inducit ratio, vt primum de his dicamus.

Inter pabula igitur quæ offeruntur equis: nostrum vulgus id maxime probat quod fit lenticula & vitia simul commixtis, ocymum antiqui vocabant: nos dragetam equorum appellamus. quod qua ratione differat ab ocymo quod basilicum vocant, in horto sa-

tis iam est explicatum . Varronis tempore, bobus ocymum præbatur, ad aluum ciendam, vnde sic dictū cōfendit: atq; id genus pabuli esse asserit, virides segetes defectas, antequam siliquam gerant : q̄q̄ Cato manibus carpendū ocymum iubeat, nam (inquit) si falcula refeceris, non renascetur, atq; eousque dādum bobus, dum inarescat. Plinius ocymum antiquos appellasse tradit, pabulū ymbræ patiens, quod celerrime proueniat.

Pabuli aliud genus est, quod farrago dicitur, nostris vulgo, *fourraige*. Id autē est quod ex pluribus satis, pabuli causa datur iumentis, nempe segetum viridium & immaturarum defectum, antequam in spicā assurgant: quibus additur, hordeum, vicia, & legumina, pabuli causa. Inde autem dicta farrago, quòd far ferro cædatur, aut quòd primum in farracia segete feri cœptū. Ea equi, ac iumenta verno tempore purgantur, atque etiam saginantur. Duplex autem fuit antiquis farrago, nempe quæ ex recrementis farris, admista nonnunquam vicia sereretur, nonnunquā ex hordeo, quæ hordeacea farrago dici solita est. hanc esse putat Ruellius, quam græci vocant *grastim*: & multi non indocte semiaridum fœnum interpretantur.

Pabulorum nullum est quod ad iumenta saginanda æquè faciat atq; medica, vulgus nostrum fœnum sanctum vocat, quòd veluti diuino quodā numine ad nos peruenerit.

opinor autem ob id medicā antiquis dictā, quòd medeatur iumentis, & pecori macie laboranti: vnde villici ac pecorum magis stri apud nos vtuntur tota hac herba in pabulo pro gramine, nam ad maciem pecorum & veterinorum, nulla res est quæ tātum faciat quantum medica: præsertim si viridis, nunc tarde tamen arida præbeatur, atque id modice, ne nimio sanguine stranguletur pecus. Sūt qui Burgundienſe fœnum appellēt, quòd à Burgūdionibus allatum ad nos peruenierit, alij fœnāciam vulgo vocant, *de la foignasse*, sermone Picardo, nonnullis ex nostris magis placet magnum trifolium appellare, quòd ea similis sit caule & folijs trifolio in fœniceſis & pabularibus prouenienti: geniculata, vt quicquid affurgat in caule contrahatur in folia. In ſcaporum cacumine breues ſiliquulę prodeunt, in corniculorum ſpeciem intortæ, denticulato foris influxu, & velut exiguos mucrones exerente, in quibus ſingulare ſemen, ferè lunatum continetur, lentis magnitudine, folliculo cohærens, quod dentibus freſum, piſi ſaporem repræſentat, ori nō ingratum. ſingulæ thecæ ſingulorum ſeminum ſunt capaces, quapropter condimentario ſali permiſcebatur.

Inter fœni genera Plinius cōnumerat herbam quæ odontides græcis dicitur, naſciturq; in pratis, vbi & fœnum, vnde fœnariā vulgo vocāt, *de la foignere*: fruticoſa eſt, triā

gulis flagellis, geniculatis, nigro articularū nodo, folijs polygono longioribus, hordei semine (quod in alarum sinu erumpit) flore purpureo, multifido.

Pabuli causā ferebatur antiquis fœnū græcum appellatum, Varroni filiquula, rusticis antiquis & Plinio filiqua, vulgo nostro, *senegre*, corrupta dictione: Theophrasto buceras, Hippocrati epiceras, quòd fructum corniculis similem gerat. Cauliculis emicat exilibus, folio penè trifolij, semine fuluo, incondito, quod in mollissimam tunditur farinam: ferebatur antiquis seorsum, nō altiore quatuor digitorum sulco, vt iugerū agri modios sex feminis reciperet, duobusq; anni temporibus ferebatur, ad Septembrem & Ianuarium. Nostris agricolis non ita diligenter tractatur, sed in prato negligenter deponitur, cū vel ex antiquorum sententia, quanto peius tractetur, tanto proueniat lætius.

Vitia, omnibus nota iumentorum pabulo: ea antiquis ferebatur, & nostris quoq; hodie feritur ob duplicem vtilitatem: nam & pabulum veterinis præbet, & terram fermētat ac stercoret, solum in quo iniicitur lætius redens. Iniicitur etiam pratis vnā cum supradictis seminibus, quo fœnum sit nobilius & salubrius: vnde fœnum viciæ, & vicialia vocat Columella. dictam appellat Varro viciā à vinciendo, quòd suis clauiculis sese vinciat atque alliget alijs herbis, aut pedamentis vi-

cinis. Galenus vicij vocabulū in pleraq; Græcia vſitatiffimum eſſe teſtatur, noſtri Latina imitatione vocant, *de la ueſſe*. omnibus nota eſt: cubitali altitudine, folijs ferè petroſelinī, ſed amplioribus, flore piſi, minutis nigricantibusque in ſiliqua granis. Seritur in quacunque terra, facillimo cultu. Optimum bubus cibum præbet.

Viciaginem vel viciolam vulgus noſtrum appellat herbam quæ triticum ſtrangulat, & tamen habet nſcio quid ſimile cum vicia, vnde vocatur, *ueſſeron*. ſemē gerit columbis amiciffimum, vt quidam eò ſerant huiuſmodi viciaginem, vt columborum multitudinē in ſua prædia alliciant. Ruellius quiddam ſimile habere contendit cum cracca Plinij, & araca Galeni. Plura in agro, cum de lolio ſermo erit.

Viciam agreſtem noſtra rura vulgo appellant eam herbam quæ aphace Græcis dicitur, ſimili enim omnino habitu cum vicia in agris conſpicitur: non eſſe tamen veram viciam contendit Ruellius, cum in agris nō proueniat niſi cultu diligenti, & magno labore. florem eius ruſtici intorquent coronis, quoniam perpulcher emicet, cum odoris ſua uitate: alioqui veram viciam *βίτιον* Græci vocant: de qua plura in agro.

Cicerculam Columella inter pabuli genera annumerat, eam proximam fœnogræco & medicę tradens. ſarras vulgus noſtrum vo-

P R A T V M.

cat. Ea enim bubus erui loco datur : pīso similis est, sed non vsque adeo grata, quę ligata in fasciculos vnā cum vicia optimum prębet bobus alimentū. antiqui curiose ferebāt cicerculam, de qua in agro plura dicemus. quemadmodum & de eruo & eruilia, quō loco de leguminibus fiet à nobis mentio, ad reliquas herbas veniēdum, quę pabulum nō vsque adeo optimum prębent.

H E R B A E P R A T E N S E S.

Tiliores herbas descripsimus, quibus prata plerunq; abundāt, quęq; pecori, delicatioris cuiusdam pabuli loco esse solent: reliquę mox describendę, quę non ita sunt vtiles, quibus tamen ipsa prata plurimum hincinde referta esse videmus.

Si quę igitur herba pratis est familiaris ac frequens, ea est maxime quam à coniunctorum inter se foliorum numero, trifolium, tum Gręci tum etiam Latini dixerunt: quę vt est multiplex, ita etiam insigni ac peculiari quadam denominatione, ea quę in pratis est, trifolij pratensis nomē obtinuit: quę quidem cū reliquis minor esse soleat, tamen pro foli pinguitudine, paulo maius folium ostendit, subalbida quadam in medio folio macula conspicuum, quo nomine rusticis puellis ad coronamenta in vsu est, id menyantes

Græci vocant . Cuius eam vim esse tradunt quidā, vt futuram tempestatem prænunciet, & contra arrigatur: expertūmq; esse aiunt, si quando album trifoliū abunde floruerit, sequenti anno futuras esse aquarum inundationes. Cæterum quod altius est trifoliū, id virgis tenuibus fruticat, nigris, ac iunceis, cubito interdum altioribus, in singula germina folijs exeuntibus, flore purpureo, semine lato, & quadamtenus piloso: radice oblonga, alba, paulo graciliore ac firma. At quod minus trifolium dicitur, id terrę magis vicinum est, vno tantum cauliculo assurgens, ternis etiānum folijs, orbiculatis, ijsq; folis, erucam subolētibus, quapropter solum id vulgo nostro trifolij appellationem obtinuit: atq; id etiā aiunt recentibus vulneribus contusum probe mederi.

Simoniacum trifolium Columellę, inuenitur in fragosis locis, quod quia odorem grauem ceu bituminis refert, ob id asphaltion Græcis appellatum est: asphaltian vocauit Archigenes. Longis & hirsutis viret folijs, caulēmq; gerit pratēsi trifolio robustiorem.

Trifolium acutū inquit Scriboni⁹ Græcos oxytriphylon vocare, idque ait Siciliae mōtes circumdare, neque se in Italiae regionibus vsq; vidisse, nisi in Lunæ portu, cum Britannia peteret, cum Claudio Cæsare. Est autē folijs & specie communi trifolio similis, nisi quod paulo pleniora sunt, superiori parte aliquan-

tulum lanuginosa, atq; in extremo quodammodo aculeata: sed frutex huius duum pedū interdum altior est, atq; odoris grauis: quorū nihil tale in pratensi trifolio conspicitur.

Oxys (vt est Plinius author) folia terna gerit. Ea putatur oxytriphylon. non quidē ab acumine foliorum, sed ab acido gustu potius dictum. est enim trifolio simile, longis tantū pediculis, tria summatim folia proferentibus acido sapore, flore luteo, nonnunq̃ candido, in simplici stilo inter folia prosiliente, rufo in lunatis siliquis foetu, radice in trāuersum longa, & fruticosa, vulgus panem cuculi appellat, officinē trifoliū acetosum, & alleluia.

Tria apud nos (inquit Ruellius) inueniuntur trifolij genera, vnum bicubitale, ramis exilibus, trigeminis, per interualla folijs nigricantibus, quę dum pubescūt, rutaceo sunt odore, vbi adoleuerūt asphalthis, flore purpureo, semine fœnugræci, radice oblonga. Alterum omnibus notum, folio molli, rotūdo, lente maculoso. Tertium acuto folio addūt, & quartum nostri, herbarij, quod acidum nomināt trifoliū, vulgus panis cuculi & alleluia: vt paulo ante dictū est, id autē humile est, longis tamen pediculis, acetoso sapore, flore candido, rufo in lunatis siliquis foetu, radice in trāuersum longa ac fruticosa.

Trifolium maius vocarunt Latini quem Cytisum, & triphylon etiam Græci, qui frutex est incanus totus, agris ac collibus fami-

liaris. Ob id autem trifolij nomen obtinuit, quòd & tria in singulis germinibus folia gerat, ea tamen paruula, dorso in medijs rubesce, vt erucæ odorē referant si digitis terantur.

Trifolium minus à Romanis appellatum, quod & libyon & triphyllon etiam Græci vocarūt. Lotum syluestrem esse certum est, generaturq; in fœnilib⁹ pratis, semine fœnis græci minutiore multo, medicati gustus, caule duorum cubitorum, aut etiam altiore, alis pluribus, concauo, ternisque circum ipsas folijs, fatis exilibus.

Trifolij pratensis folio est lotus vrbana, quam ob id Græci triphyllon appellarunt: eaq; nascitur in pratis nostratibus, luteis floribus veluti pisi, sed multo minoribus, cauliculum superne coronantibus: humilis, palmi altitudine, officinæ andacochan & coronam regiam vocant. An ea sit quam râtoperē extollit Homer⁹, græciq; omnes, quæ nisi post annum è semine suo nata, sitim arceat, vescentibusque cibi ac potus loco esse soleat, hoc vero nobis incertum est, nihil vt de hac re certi aut statim proferre possimus.

Trifolium odoratum à Romanis etiam dictum quod Græci Medion appellarunt. nascitur ea herba in opacis saxis, folia habens seridis, trina quidē in singulis geniculis, caulem tricubitalem, & in eo florem grandem, purpureum, rotundum, semine minuto, ad imaginem cnici, radice semipedali, crassitus

dine baculi, austera gustui.

Caueto autem ne pro trifolio tripolion proferas, habent enim ea duo vocabula non-nihil inter se vicinū: verū tripolion nascitur in maritimis, vbi allidit vnda, interimq; retro cōmeat: Folia habet isatidis, arida sed crassiora, caulem palmo altum, in mucrone diuisum, huius flores tradunt ter in die mutari, candidos mane, purpureos meridie, puniceos sole occidente conspici: cæterum radice est alba, odorata, calidi gustus.

Trifolium aliud est ex satyrij generibus, ita appellatū à foliorum numero: satyrium autē dictum, quòd eius radix venerē stimulet, nā herbas propè omnes venerē stimulātes Græci satyrij voce cognominarunt. Ea herba in nostratibus pratis interdum nascitur, & tria humi folia spargit, rumici vel lilio similia: caulem gerit læuem, cubitalem, nudum: florem albo lilio similem, radicem geminorum bulborum, exterius rufam, intus candidam, corticem radice gracilem, intus albū quiddam continentem quod sapore sit dulci, gustantibus iucundo: rura nostra eam herbam testiculum sacerdotis appellarunt.

Verum quando in satyrij mentionem incidimus, æquum est vt eius genera ac differentias paucis hic perstringam⁹, etsi de hoc nō nihil iam in sylua à nobis dictum fuerit.

Satyriorum genera, testiculorum nomen habent, quos Græci orchies appellarunt, ob

id potissimum,quòd earum herbarum radices,quiddam cum testiculis habere simile videantur.vt igitur ea genera facile pernoscas hæc perdiscito.Orchis serapias folijs est porri,oblongis,latioribus,pinguioribus,ex alarū sinu emicantibus & inflexis,caule palmeo,flore purpureo,radice testiculis simili: quorum alter flaccidus quodammodo appareat, alter ad inferiora inæquali quadam productione vergat.Quibusdam autem huius generis plantulis testiculorum loco radix,veluti manus cuiusdā expansę figuram gerit,qua propter vulgo man⁹ Christi appellata. Alijs vero cū radix sit testiculis similis,folia itē reliquis similia,florē tamē gerunt variū, nempe ex albo nigricantem,spicatum tamen omnes. Quinetiā inter eas quæ purpureo sunt flore,quædam flosculos habent in spica magis congestos,nihil odorantes,aliæ magis secretos,neq; ita numerosos,caryophyllō ipso odore referētes,cætera satyrion similes:Verū is odor cōfestim deperit: Sūt qui ob id quòd ita spiret, sitq; colore purpureo & suaue rubēt,hyacinthum esse contendant: dicantq; nescio quid ad Dioscoridis descriptionē conuenire:cui sententiæ nullum addiderim calculum.Itaq; satius fortasse fuerit id genus satyrion odoratum appellare.

Satyrion minus,& testiculum canis vocāt vulgo,herbam eam quā Græci cynosorchin appellarunt,quámque in vineto iam antea

P R A T V M.

descripsimus, Ea est folijs parvis, ternis (vnde etiam trifolium dici potest) semipedalibus, radice formam testium canis referēte, alteris annis intumescēte, ac residente.

Satyrium indicum, bucheiden Syri vocant, herbam apud eos frequentē, radice candida ac dura, cōmēdatiore quo crassior, rugosior, atq; albior fuerit: cuius effectum talem esse aiunt, qualē eius herbæ, quam ait Theophrastus concitare venerem vsque ad septuagesimum coitum.

Satyrium erythrococon Plinio, semine est viticis, paulo tamen maiore, læui, dura radice, cortice rubro, intus album quiddā includente, sapore subdulci. radix ipso contactu, venerem stimulat, magis autem si epota fuerit. Atq; hæc de satyrio quæ in hanc sententiam adferre potuimus.

Nostri pratis quemadmodum & alijs locis præhumidis, quibus aquam subesse iudicamus, frequentissimus est ranunculus, qui Græcis batrachion appellatur, ab eo quod ranæ in pratis aut locis riguis insultantes sese super hac herba frequentissime conuolunt: quapropter etiam quibusdam apium ranarū appellatur, alijs strumea, quod experimento compertum fuerit, eam herbam strumis mederi, præsertim equorum, id enim veterinarij nostri quotidie satis experiuntur. nonnulli ex vulgo nostro à florum similitudine baciculos vocant, habent enim nescio quid simi-

lem cum ijs vasis quibus tonfores barbas loturi, aquam aut lixiuium excipiūt. Sunt etiā num aliqui qui à foliorum serie atq; incisura pedem coruinum nominarunt. Apium autem non sine ratione vocatum est, tum nostratibus, tum etiam veteribus: habet enim folia ad apium accedentia. quamobrem etiā ea ranunculi venenata species, in Sardinia (vnde Sardoia Salustio dicta) frequens, quæq; cœnosis locis iuxta aquas apud nos crescit, apium risus appellatum est, alijs apiastrum, quasi syluestre apiū dixerint. hæc ora hominū, ac rictus cū dolore contrahit, vt quasi ridentes interimat. vnde prouerbiū: Sardoniū risus. Apium rusticum quidam vocant apud nos: lanuginosis est aliquātulum folijs, foetidis, apium subolētibus, gustu acerrimis, caule alto, semine, ac flore veluti cuiusdam apij: radice capillata, cœno delibuta dum extrahitur, in deffuuijs fontanis prouenit, aut aquis quiescentibus ac cœnosis. Ea vtuntur veterinarij nostri ad scabiem equorum medicandam.

Complura ranūculorū gñā statuit Dioscorides, quibus oībus vim acré & exulceratoriā inesse censer. Nos verò, vnam tantū speciem nouimus, admodum acrem, & radice potius quàm folijs: licet etiam folia vim habeant causticam. Nam quæ flore simplici atque aureo in pratis nostratibus frequens conspicitur, caule gracili, cubitum alto, radice parua,

amara, candida, multis capillamentis fibrata, ea certe vim vsque adeo exulceratoriam non habet, aut paruam admodum: qua carpo adalligata, vtuntur nostræ matronæ ad febrem (vt aiunt) abigendam. Quæ verò polyanthemus græcis dicitur, eā vulgus nostrū bacinulos duplices vocat, autumnóq; præsertim cōspici solet: reliquis anni temporibus non itē, aut saltē paruula, neq; nascitur in præhumidis pratis, sed siccaneis, folio ac caule breuiore, flore conduplicato, non ita luteo, interdū subrubro, radice bulbosa, candida, quā si quis gustarit acerrimam persentiet. Ea certe vlceras excitat, folijs quidem contritis, magis autem ipsa radice, quæ vel etiam quinque linteorum voluminibus implicata, vim suam exerit, vesiculásq; ac febrē excitat, haud minore ardore, q̃ si fimo colúbino aut fæce vini vsta cauterium alicui corporis parti admoueres. Ea est qua sanguine draconis macerata, suras aut femora illinere solēt nebulones quidam mendici, quo facilius nobis imponant, quapropter nonnullis herbarijs vlceraria ac scelerata solet appellari.

Sanicula vulgo dicta, ranunculi species est, ita enim & folio & flore esse deprehenditur, tantum ipsa radice dissidet, quæ oblongior est, & quodammodo nodosa, folia item contrita, myrrhæ suauem odorem spirāt. verum de hac in fylua satis dictum est.

Bellus, siue bellis, aut bellio (sic enim vo-

cat Plinius) flos est pratis admodum peculiaris, quam margaritam vulgus nostrum appellat, herbarij consolidam minimam, quòd dicant recentia vulnera, eius herbæ admotu consolidari. Duorum est generum, maioris & minoris discrimine insignium. Minor, flore est albo, aliquatenus rubente, nempe in summo, quinquagenisquinis barbulis pastillicatibus coronato (inquit Plinius) quanquagenas ternas non quinas Barbarus dicat se inuenisse: folio pingui, in terra iacente, in rotundum oblongo, leuissime ferrato, sylvestris floris calyculis, simplici foliorum ambitu, emaculato candore.

Maior belius, pcerior assurgit folio, à prior non admodum diuerso, altioribus tatum crenaturis laciniato, cauliculis tenuibus, furculosis, cubitum altis, flore priori non dissimili, paulò tamen maiore: paucioribus tantum barbulis, medium luteum in orbem concinnè cingentibus (ait Ruellius) rura nostra grandem margaretam vocant, herbarij consolidam mediam.

Odontides, fruticosa herba: dicta græcis, quòd dentibus medeatur, vulgus nostrum scœnariam vocat: prouenit vbi & scœnū, triangulis flagellis, geniculatis, nigro articulorum nodo, folijs polygono longioribus, hordei semine ab alarum sinu erumpente. Nihil hac herba frequentius in pratis, flore est purpureo, pusillo, multifido, tumētibus in caule ar-

ticulorum nodis. Plinius inter fœni genera connumerat.

Dauco Cretico prata siccanca plerūq; sca-
tent: est autem fœniculi similitudine, mino-
ribus & candidioribus folijs, caule semipeda-
li, capitibus rotundis, vt coriandri: flore can-
dido, vmbellato, in cuius medio semen est
purpureum, quod digitis vulsum ac tritum,
cocci cnidij similitudinem habet, odorēque
atq; adeo ipso contritu nescio quid naribus
refert, quale & granum tinctorium, quo no-
strates pannos omnium delicatissimos infi-
ciunt. Radicem gerit, digitali crassitudine,
longitudine dodrātali, pastinacam odore re-
ferente: vnde Latinis, gallica pastinaca dici-
tur, vulgo nostro, syluetris carota.

Est & daucus Asininus herbarijs vulgo di-
ctus, pastinacæ non dissimilis, opacante fasti-
giū anethi vmbella, semine oblongo, odo-
ratu grani, sapore vt cuminum acri. Tertiū
est aliud dauci genus apio simile, feruēs, acre,
gustanti odoratum. Cæterum qui apud Cre-
tam (quam hodie Candiam appellant) nasci-
tur daucus, is est multo vehementioris odo-
ris, propter regionis calorem, quàm qui apud
nos: cuius vmbellæ tenues furculi, duriores
sunt ac robustiores, qui desiccati vnà cum ip-
sa vmbella, ac Venetias deportati, vsus den-
tificariorum præbent. Cætera quæ ad pasto-
nacæ descriptionem pertinebāt, in horto ex-
plicata sunt.

Betonicam alteram plerisq; pratis nostris succrescere vidim⁹. Ea est quam Ruellius ait vulgum nostrum detritis duabus literis tonicam appellari tā officinis q̄ herbarijs, ac medicis. Radicem habet rubram, odoratam, folia porracea, stamine quo medium diuidatur puniceo, vel rubente, cum recto calamo triangulari, floribus in vertice purpureis.

Betam pratensem vulgus vocat, quam graeci Limonion, Plinius betam syluestrem. Ea betæ similis est, verum tenuioribus & minoribus est folijs, decem, interdū pluribus: caule tenui, recto, altitudine liliorū, pleno seminis rubri, quod gustu linguā astringit. Haud ita frequens est in nostratibus pratis, apud Italos ac Germanos frequentior.

Achilleas syderitis, ab Achille Chironis discipulo inuentore dicta: herba in pratis frequens, quam nos Galli, Chiliophylli græcā nomenclaturam sequuti simul & ipsam foliorum multitudinem, millefolium appellauimus. Est enim fruticosa, scapo in capillamenti modum vtrinq; folioso, longe brevioribus exilioribúsque quàm fœniculi villis: ab imo hirsuta, cubitali altitudine, vertice ex cādido in puniceum vergente flosculorum mixtura. A latinis quibusdam supercilium Veneris dici, refert Dioscorides.

Nascitur quibusdam pratis præsertim riguis herba millefolio nō omnino dissimilis, nisi latioribus esset folijs, eupatorio magis

C. iij.

dine baculi, austeram gustui.

Caueto autem ne pro trifolio tripolion proferas, habent enim ea duo vocabula non nihil inter se vicinum: verum tripolion nascitur in maritimis, ubi allidit vnda, interimque retro comeat: Folia habet isatidis, arida sed crassiora, caulem palmo altum, in mucrone diuisum, huius flores tradunt ter in die mutari, candidos mane, purpureos meridie, puniceos sole occidente conspici: cæterum radice est alba, odorata, calidi gustus.

Trifolium aliud est ex satyrii generibus, ita appellatum à foliorum numero: satyrium autem dictum, quod eius radix venerè stimulet, nam herbas propè omnes venerè stimulat Græci satyrii voce cognominarunt. Ea herba in nostratibus pratis interdum nascitur, & tria humi folia spargit, rumici vel lilio similia: caulem gerit læuem, cubitalem, nudum: florem albo lilio similem, radicem geminorum bulborum, exterius rufam, intus candidam, corticem radice gracilem, intus album quiddam continentem quod sapore sit dulci, gustantibus iucundo: rura nostra eam herbam testiculum sacerdotis appellarunt.

Verum quando in satyrii mentionem incidimus, æquum est ut eius genera ac differentias paucis hic perstringam, etsi de hoc non nihil iam in sylua à nobis dictum fuerit.

Satyriorum genera, testiculorum nomen habent, quos Græci orchies appellarunt, ob

id potissimum,quòd earum herbarum radices,quiddam cum testiculis habere simile videantur.vt igitur ea genera facile pernoscas hæc perdiscito.Orchis serapias folijs est porri,oblongis,latioribus,pinguioribus, ex alarū sinu emicantibus & inflexis, caule palmeo, flore purpureo,radice testiculis simili: quorum alter flaccidus quodammodo appareat, alter ad inferiora inæquali quadam productione vergat. Quibusdam autem huius generis plantulis testiculorum loco radix,veluti manus cuiusdā expansę figuram gerit,qua propter vulgo man⁹ Christi appellata. Alijs vero cū radix sit testiculis similis,folia itē reliquis similia,florē tamē gerunt variū, nempe ex albo nigricantem,spicatum tamen omnes. Quinetiā inter eas quæ purpureo sunt flore,quædam flosculos habent in spica magis congestos,nihil odorantes, aliæ magis secretos,neq; ita numerosos,caryophyllō ipso odore referētes,cætera satyrio similes:Verū is odor cōfestim deperit: Sūt qui ob id quòd ita spiret, sitq; colore purpureo & suaue rubēti,hyacinthum esse contendant: dicāntq; nescio quid ad Dioscoridis descriptionē conuenire:cui sententiæ nullum addiderim calculum.Iraq; satius fortasse fuerit id genus satyrion odoratum appellare.

Satyrium minus,& testiculum canis vocāt vulgo, herbam eam quā Græci cynosorchin appellarunt, quāmq; in vineto iam antea

P R A T V M.

descripsimus, Ea est folijs parvis, ternis (vnde etiam trifolium dici potest) semipedalibus, radice formam testium canis referēte, alternis annis intumescēte, ac residente.

Satyrium indicum, bucheiden Syri vocant, herbam apud eos frequentē, radice candida ac dura, cōmēdatiore quo crassior, rugosior, atq; albior fuerit: cuius effectum talem esse aiunt, qualē eius herbæ, quam ait Theophrastus concitare venerem vsque ad septuagesimum coitum.

Satyrium erythrococon Plinio, semine est viticis, paulo tamen maiore, læui, dura radice, cortice rubro, intus album quiddā includente, sapore subdulci. radix ipso contactu, venerem stimulat, magis autem si epota fuerit. Atq; hæc de satyrio quæ in hanc sententiam adferre potuimus.

Nostri pratis quemadmodum & alijs locis præhumidis, quibus aquam subesse iudicamus, frequentissimus est ranunculus, qui Græcis batrachion appellatur, ab eo quod ranæ in pratis aut locis riguis insultantes sese super hac herba frequentissime conuolunt: quapropter etiam quibusdam apium ranarū appellatur, alijs strumea, quod experimento compertum fuerit, eam herbam strumis mederi, præsertim equorum, id enim veterinarij nostri quotidie satis experiuntur. nonnulli ex vulgo nostro à florum similitudine bacinnulos vocant, habent enim nescio quid simis

lem cum ijs vasis quibus tonfores barbas loturi, aquam aut lixiuium excipiūt. Sunt etiā num aliqui qui à foliorum serie atq; incisura pedem coruinum nominarunt. Apium autem non sine ratione vocatum est, tum nostratibus, tum etiam veteribus: habet enim folia ad apium accedentia. quamobrem etiā ea ranunculi venenata species, in Sardinia (vnde Sardo Salustio dicta) frequens, quæq; cœnosis locis iuxta aquas apud nos crescit, apium risus appellatum est, alijs apiastrum, quasi sylvestre apiū dixerint. hæc ora hominū, ac rictus cū dolore contrahit, vt quasi ridentes interimat. vnde prouerbiū: Sardoniū risus. Apium rusticum quidam vocant apud nos: lanuginosis est aliquātulum folijs, fœtidis, apium subolētibus, gustu acerrimis, caule alto, semine, ac flore veluti cuiusdam apij: radice capillata, cœno delibuta dum extrahitur, in deffuuijs fontanis prouenit, aut aquis quiescentibus ac cœnosis. Ea vtuntur veterinarij nostri ad scabiem equorum medicandam.

Complura ranūculorū gñā statuit Dioscorides, quibus oībus vim acré & exulceratoriā inesse censet. Nos verò, vnam tantū speciem nouimus, admodum acrem, & radice potius quàm folijs: licet etiam folia vim habeant causticam. Nam quæ flore simplici atque aureo in pratis nostratibus frequens conspicitur, caule gracili, cubitum alto, radice parua,

C. j.

amara, candida, multis capillamentis fibrata, ea certe vim vsque adeo exulceratoriam non habet, aut paruam admodum: qua carpo adalligata, vtuntur nostræ matronæ ad febrem (vt aiunt) abigendam. Quæ verò polyanthemus græcis dicitur, eā vulgus nostrū bacinos duplices vocat, autumnóq; præsertim cōspici solet: reliquis anni temporibus non itē, aut saltē paruula, neq; nascitur in præhumidis pratis, sed siccaneis, folio ac caule breuiore, flore conduplicato, non ita luteo, interdū subrubro, radice bulbosā, candida, quā si quis gustarit acerrimam persentiet. Ea certe vlcera excitat, folijs quidem contritis, magis autem ipsa radice, quæ vel etiam quinque linteorum voluminibus implicata, vim suam exercit, vesiculāsque ac febrē excitat, haud minore ardore, q̃ si fimo colūbino aut fæce vini vsta cauterium alicui corporis parti admoueres. Ea est qua sanguine draconis macerata, suras aut femora illinere solēt nebulones quidam mendici, quo facilius nobis imponant, quapropter nonnullis herbarijs vlceraria ac scelerata solet appellari.

Sanicula vulgo dicta, ranunculi species est, ita enim & folio & flore esse deprehenditur, tantum ipsa radice dissidet, quæ oblongior est, & quodammodo nodosā, folia item contrita, myrrhæ suauem odorem spirāt. verum de hac in sylua satis dictum est.

Bellius, siue bellis, aut bellio (sic enim vo-

PRATVM.

cat Plinius) flos est pratis admodum peculiaris, quam margaritam vulgus nostrum appellat, herbarij consolidam minimam, quòd dicant recentia vulnera, eius herbæ admotu consolidari. Duorum est generum, maioris & minoris discrimine insignium. Minor, flore est albo, aliquatenus rubente, nempe in summo, quinquagenisquinis barbulis pastillicatibus coronato (inquit Plinius) quant quinquagenas ternas non quinas Barbarus dicat se inuenisse: folio pingui, in terra iacente, in rotundum oblongo, leuissime ferrato, syluestris floris calyculis, simplici foliorum ambitu, emaculato candore.

Maior belius, pcerior asurgit folio, à priore non admodum diuerso, altioribus tatum crenaturis laciniato, cauliculis tenuibus, surculosis, cubitum altis, flore priori non dissimili, paulò tamen maiore: paucioribus tantum barbulis, medium luteum in orbem concinnè cingentibus (ait Ruellius) rura nostra grandem margaretam vocant, herbarij consolidam mediam.

Odontides, fruticosa herba: dicta græcis, quòd dentibus medeatur, vulgus nostrum foenariam vocat: prouenit vbi & foenū, triangulis flagellis, geniculatis, nigro articulorum nodo, folijs polygono longioribus, hordei semine ab alarum sinu erumpente. Nihil hac herba frequentius in pratis, flore est purpureo, pusillo, multifido, tumētibus in caule ar-

ticulorum nodis. Plinius inter fœni genera connumerat.

Dauco Cretico prata siccanca plerūq; sca-
tent: est autem fœniculi similitudine, mino-
ribus & candidioribus folijs, caule semipeda-
li, capitibus rotundis, vt coriandri: flore can-
dido, vmbellato, in cuius medio semen est
purpureum, quod digitis vulsum ac tritum,
cocci cnidij similitudinem habet, odorēque
atq; adeo ipso contritu nescio quid naribus
refert, quale & granum tinctorium, quo no-
strates pannos omnium delicatissimos infi-
ciunt. Radicem gerit, digitali crassitudine,
longitudine dodrātali, pastinacam odore re-
ferente: vnde Latinis, gallica pastinaca dici-
tur, vulgo nostro, syluestris carrota.

Est & daucus Asininus herbarijs vulgo di-
ctus, pastinacæ non dissimilis, opacante fasti-
gium anethi vmbella, semine oblongo, odo-
ratu grani, sapore vt cuminum acri. Tertiū
est aliud dauci genus apio simile, feruēs, acre,
gustanti odoratum. Cæterum qui apud Cre-
tam (quam hodie Candiam appellant) nasci-
tur daucus, is est multo vehementioris odo-
ris, propter regionis calorem, quàm qui apud
nos: cuius vmbellæ tenues surculi, duriores
sunt ac robustiores, qui desiccati vnà cum ip-
sa vmbella, ac Venetias deportati, vsum den-
tifriciorum præbent. Cætera quæ ad pasti-
nacæ descriptionem pertinebāt, in horto ex-
plicata sunt.

Betonicam alteram plerisq; pratis nostris succrescere vidim⁹. Ea est quam Ruellius ait vulgum nostrum detritis duabus literis tonicam appellari tā officinis q̄ herbarijs, ac medicis. Radicem habet rubram, odoratam, folia porracea, stamine quo medium diuidatur puniceo, vel rubente, cum recto calamo triāgula, floribus in vertice purpureis.

Betam pratensem vulgus vocat, quam græci Limonion, Plinius betam sylvestrem. Ea betæ similis est, verum tenuioribus & minoribus est folijs, decem, interdū pluribus: caule tenui, recto, altitudine liliorū, pleno seminis rubri, quod gustu linguā astringit. Haud ita frequens est in nostratibus pratis, apud Italos ac Germanos frequentior.

Achilleas syderitis, ab Achille Chironis discipulo inuentore dicta: herba in pratis frequens, quam nos Galli, Chiliophylli græcā nomenclaturam sequuti simul & ipsam foliorum multitudinem, millefolium appellauimus. Est enim fruticosa, scapo in capillamenti modum vtrinq; folioso, longe breuioribus exilioribúsque quàm fœniculi villis: ab imo hirsuta, cubitali altitudine, vertice ex cādidō in puniceum vergente flosculorum mixtura. A latinis quibusdam supercilium Veneris dici, refert Dioscorides.

Nascitur quibusdam pratis præsertim riguis herba millefolio nō omnino dissimilis, nisi latioribus esset folijs, eupatorio magis

similibus , longioribus tamen , sed ita incis
 sis vt eupatorio videmus, paulo magis ad ter
 ram expansis ramulis , caule non vsque adeo
 procero. Cæterum sursum ac deorsum lanu
 ginosa est, albicans, argenti figura, vnde vul
 gus nostrum argentinam & argentariam ap
 pellauit . Ea quæ sit antiquis ; nondum satis
 compertum esse video. Radicem gerit subru
 bram, qualis est eupatorio, non ita tamē pro
 ceram. Tantum hoc certū est ex Ruellij ani
 maduersione, aliam argentinam etiam voca
 tam (quæ coriandri sit folio, caule rutæ, repe
 riturq; in campestribus & macerijs) esse Di
 scoridis thalictron. hæc vero pratēsis, minus
 est certe cognita.

Quinquefolia, nostris, *quintefeuille* dicta, græ
 cis pentaphyllon vel pentadactylon , quod
 totidē habeat diuisiones, quot sunt in manu
 digiti, vel pētatomon, q̄ in quinq; diuisa sit,
 vel pentapteron, quod Gaza ex Theophras
 to quinquepennam vertit . in riguis pratis
 circa ductus aquarum nascitur : ramulis te
 nuibus, festucaceis, palmea longitudine, & in
 ijs semen: folijs mentæ, quinis in singulis pe
 diculis, raro pluribus, in ambitu serratis: flo
 re in luteum languescente, interdum aureo:
 radice subrubra, tereti, veratro nigro crassio
 re, adde geniculatos quoque surculos. folia si
 mul iuncta vitiliginæ comæ formam expri
 mere videntur. Radix vbi inaruit, nigricat, &
 angulosa fit, sed quum effoditur, rubet.

Quæ tormentilla vulgo dicitur, nisi septē non quinque haberet folia, certe inter pentaphylli genera annumerari posset: verum de hac in sylua fusiùs dictum est.

Eupatorium, indubie nostra est agrimonia vulgaris, nulla prorsus repugnante nota. inter heptaphyllorum numerum annumeranda est, locisque humidis nascitur, ut aquilegibus indicium præbeat, eo in loco aquam subesse in quo succrescat. Nascitur in vite, vñà cum pentaphyllo superius descripto, vñaque cum vite extinguitur, ac semen producit, nempe autumno. Cæterum fruticosa est herba, caule singulari, lignoso, nigricante, tenui, hirsuto, cubitali, vel eo maiusculo: cannabinis ex interuallo folijs, quinquefolio similibus, plurifariam interdum incisis, per ambitum serratis, nigricantibus: medio caule semen erumpit pilosum, deorsum spectans, quod resiccatum vestibus adhærescit.

Hippuris, equisetum dicta Plinio, nostris equina cauda: in riguis pratis inuenitur, admodum inuisa fœniseçis propter asperitatē. Recto caule profilit, cubitali, & interdū amplius, inani: comis per interualla ac geniculos propendentibus, breuiusculis, mollioribus & candidioribus. Lugdunensibus pratis profilit incomata, geniculis tātum scabris, ac iunceis. Ea herba mulierculæ stanneam suppellectilem tam escariam quàm etiam potioriam elegantissime perpoliunt: haud igno-

P R A T V M.

ta fabris materiarijs dum lignea pectinum & aliorum minorum operum ruditatem, huius herbae scabritia in nitorem expoliunt. prellam vulgus Lugdunense vocant.

Autumni exitu florem ostendit in quibusdam pratis herba colchicon dicta, alijs ephemeron, quod temere epota, vno die iugulet: bulbum agrestem quidam appellant, à foliorum similitudine, nostris canineca dicitur, quod deuorata canes enecet. folia gerit bulbi, aliquantulum pinguiora, caulem palmeum, florem veluti cuiusdam rudimenti naturae liliolum facere condiscantis, interdum subalbidum, interdum caeruleum: rufum gerit semem, radicem è nigra foris rufam, quae delibrata candicat, & mollis spectatur. Lacteo madet succo, & gustui dulcis persentitur. Bulbo medio rima dehiscit, qua flos erumpit. officinae hermodactylon vocant.

Galion plerisque pratis nascitur: herba à graecis sic dicta, quod lacti admota coaguli loco esse possit, nostris interdum muschetum minus, modo florabulum appellatur, ab optimo odore, atque adeo florum multitudine, ramulum foliumque profert aparinae simillimum, tenuem tamen, & minorem, rectum: florem in cacumine luteum, multum, tenue, huc atque illuc per ramulos diuisum, odoratum, folia circum caulem aparinae modo stellatim diuisa. autumno colligitur Galion, viciatimque defertur, odoris gratia: cuius flore

nostræ mulierculæ arculis inclusum continent, suis linteolis eo odore imbuendis.

Polygalon ab abundantia lactis quam epota mulieribus tribuit dicta: palmi altitudine in pratis succrescit, lenticulæ folijs, gustu subacerbo.

Osyris, siue osyrias, nostris officinis linaria dicta, à foliorum cum lino similitudine: surculus est niger, ramulos tenues lentosq; gerens, & in ijs folia trina aut quaterna, modo quina, interdum & sena, linum referētia, dein colore mutato subrubra: semine concolori, tantisper dum maturescit, postq̃ ematuruit rubescēte, senescentes quoq; ramuli, nigritiem in ruborem vertunt.

Pratensis est quæ *Lyfimachios* aut *lysimachia* vel *lysimachion* dicitur, ab inuentore rege *Lyfimacho*, vel à dissoluēda dissidentiū pugna: aiunt enim, boum aut iumentorum discordantium vel calcitronum ceruicibus aut iugo impositam, asperitatem cohibere. respuitur ea odio quodam à bobus, atque adeo omni veterinario pecore, vt solā in aquosis pratis detonsam, intactam relictam videas. vulgus nostrū, præsertim *Cenomanense*, pellobossam quasi pestifugam appellauit: quòd experimento quodam aliquando comprobatum fuisse dicant, eam herbam paulò altius supra panum pestiferum adalligatam, deorsum pestilēs virus impellere, vt id sursum ad principes partes conscendere non patiatur.

Rustici corneolam vocant. quanq̃ & Manardus & Leoniceus id negent. Hanc herbam infectores nostri quamoptime norunt, quavtuntur ad inficiendos viridi colore pānos: eāque cæruleo colori ab Isatide herba iam conciliato superinducunt, ita fit color viridis. Lytron Dioscorides & post eum Plinius appellavit: quod pro liberatione præmiū importet, sedatq; discordiæ munus postulet. Vitruvius, luteum maluit appellare, unde & qui tinctorum non possunt chrysocella, propter raritatem uti, herba quæ luteum appellatur cæruleum inficere solent, atq; ita colore uti viridissimo. Cauliculos emittit cubitales, aut eo paulò maiores, fruticosos, pendens, geniculatim folijs, mollibus, tenuibus, salicis figura, gustu astringentibus, flore rufo vel aureo: quæ si cōburantur, acrem eructant fumum, naribus offensum, ac mordacem.

Perficaria vulgo dicta, haud parum à Lysimachia differre videtur: sūntq; qui alteram pro altera facile sumant, nisi ad florem, & folia paulo altius aduertant animum, sed hoc præterea est discriminis, quod Lysimachia, duorum aut trium annorum caule perpetuo assurgat: perficaria, singulis annis renascatur. Cæterum utraq; geniculata est, caule subrubro, ex cuius internodijs folia prodeant. Perficaria, minor est, neq; ita alte assurgit, cuius folia, & floris color, persicæ sunt arboris: etsi florem album quibusdam pratijs ostendere

videatur,plerunq; tamen subruber est,ac spicaceus:medio folio,apparet macula nigra,veluti plumbago quædam fusca,vnde quidam existimarunt maiorem persicariam,esse molybdænam, quam plumbaginē vocant:quòd commanducata, atq; oculis deligata, plumbū,quod est vitij genus,auferat. Verūm molybdæna,est folio lapathi,crassā radice atque hispida. Persicaria autem,radicem habet numerosam,caulem geniculatum,nodosum, longum, rubētem:semen exile,lente rufum. Porro ea litura quæ maculæ modo cōscripta est in medio persicariæ folio, primis quidē diebus,herba adhuc paruula, vix apparet: cum autem ad florem accedit,quem estate media profert, tum corniculātis lunæ imaginem referre videtur:Cratægonon quidam esse putarunt,quòd omnes, persicariæ maioris notæ illi suffragari videantur. Quod autem ad saporem attinet:multo quidē lenior est persicariæ quàm cratægoni: præterea natalibus dissidēt. Quòd verò hydropiperi, vulgus vocat, *yuraige*, quiddam esse videamus cum persicaria simile: non est tamen propterea affirmandum, persicariam dici debere: minoribus enim folijs, gustu omnino dissimilibus. Verūm de hoc in fonticulo iā diximus.

De fungis ac boletis nūc dicendū est, quæ admodum in sylua eramus polliciti: vel ea ratione,quòd Horatius dixerit optimā fungis pratensibus esse naturam.

Vngos græci mycetas vocant, nec distinguunt à boletis. Verùm Latini fungorum & boletorum differentias latius patentes, hoc solo discernunt, quòd boleti cãpestres aut pratenfes sint (à bolo dicti vt M. Vergilius autumat) ex spuma terræ nati ac concreti, septémq; ad summum dies perdurent : vnde illud Galeni & Pauli Aeginetæ, omnium minus nocētes fungos bolitas esse, ita enim appellarunt quos nostrates campiniones dixere. Fungorum enim naturam ait Plinius lentiozem esse, ex arborum veluti pituita quadam concretam, magis perennem, fago, robore, cupressò, fico, ferula & gummiferis nascentem. Horū sunt quidem numerosa genera. Omnia autem cortice, medulla, vena, neruo carent, pediculo admodum æquali: Origo prima è limo est, & acescente succo madentis terræ, aut radicis fermè glandiferæ. Initio spuma lentior: dein corpus mēbranzæ simile, mox partus.

Pezicæ fungi appellati, quasi sessiles, quibusdam alizæ, propterea quòd nec pediculū nec radicem habent.

Amanitæ dicti fungi, post boletos secundas tenent.

Aegiritæ vero, industriæ fermēto in populi nigrae trunco aqua diluto protinus coales-

scunt. Proinde venenatos fungos solos eos esse Nicander refert in Georgicis, q̄ in olea, granato, ilice, & quercu nascuntur. Tertium genus solis accomdatum venenis: quique in coquendo duriores fiunt. Tutissimi qui rubent callo (ait Plinius) minus diluto quam boletis rubore, mox candidi, velut apice flaminis, insignibus pediculis. Plurimos huius generis Flumentini solent edere, colligunturque ac vanales apud eos proponuntur deliciarum gratia. Nostris tantum in usu boleti pratenses, quos una nocte veluti rore quodam natos videmus.

Fungorum diuersa nomina, quae apud recentiores Italos peculiaria sunt, ita refert Barbarus: Ouatos, ab oui similitudine: Spongiosos, à spōgiæ figura: Digitellos, à digitis: porriginosos, à porrigine. Laciniæ priuatim dicuntur è castanea, magnitudine spectabiles, ut singuli sufficiant.

Prunulos, & spinulos ac cardeolos vocant fungos, qui è rubis cardui sive nascuntur, quos etiam omnium innocentissimos esse volunt quidam.

Agaricum in arboribus nascitur (inquit Plinius) fungi similitudine. Hoc autem venenatum vim habere ait Dioscorides: praesertim quod nigrum est, atque regione Sarmatarum, quae Syluestris dicitur: unde nomen traxit, nam Agarum & urbem & amnem in Sarmatia vocari tradit Ptolemæus. Est igitur agaricum,

fungi genus , in summis arboribus nascens
tis , præsertim magnis & glandiferis Gale
liæ, qui noctibus quidem relucet, & candidus
est, quapropter in tenebris decerpendus. Fœ
minam & marē nostræ officinæ constituit:
fœmina, recto est venarum discursu , pecti
natim digesto: lævis admodum. Mas rotun
dus, conuolutior, & concretu spissior. Vtriq;
vis cathartica, hoc est vehementius purgās,
& vomitoria . vnde nihil mirum esse debet,
siquidem inter venenatos fungos connume
rari debeat: cum nulla alia ratione nobis pro
sit, quàm quòd naturæ sit inimicum, eiq; ne
gotium facefiat.

Oritur, è saxo id est lapide Lyncurio siue
lyncaeo (inquit Theophrastus) fungus admi
rabili natura. Præciditur hic in esum, & ali
us subnascitur anno toto. Pediculi pars reli
cta, duratur in silicem, atque ita semper cre
scit lapis, restibili fœcunditate.

Sunt & igniarij fungi , quos tamen qui
dam malunt inter ligni recrementa connu
merare, quàm inter fungorū genera. Sunt &
alij , quibus strigilum vice tonstrinæ Italicæ
vtuntur. Quinetiam vulgus nostrum ves
sas lupinas appellat, fungorum quoddam ge
nus amplum, coloris subruffi, membrana con
tortum , sub qua ater quidam pulvis conti
neatur, interdum etiam muscæ numerosissi
mæ delitescant.

Perniciosissimus fungorum cibus, præfer

tim eorum qui in arboribus nascuntur. Familias hi nuper interemere (ait Plinius) & tota conuiuia: Anneum Serenum præfectum Neronis vigilum, & tribunos, & centuriones quosq; tanta voluptas ancipitis cibi. Atque hæc de fungis sunt satis. Ad lacus descriptio nem properandum.

Lacus.

L A C U S appellatione, non solum defluentes è montibus aquas in vnum collectas intelligimus: veluti sunt quæ hodie lacus Lemanus, & Benacus dicuntur, quos circum, licet præta atq; adeo præpinguia arua fata esse soleant, tamen latiore quadam significatione, ad eas etiamnum aquas lacum extendemus, quæ ex varijs fontibus in vnum locum defluant, perpetuamq; & viuam aquam contineant, quo nomine (inquit Vlpianus) à stagno differre potest lacus, quodd temporalem aquam capiat, quæ cum hyeme colligi soleat, æstate plerumq; exsiccat. Possum etiam lacus nomine intelligere cum Varrone, vastum quendam locum, in quem aqua contineatur, qua

lis Romæ fuit is quem à Q. Curtio lacum curtium appellarunt, qui erat tum locus palustris in foro, antequam cloacæ ædificari cœpissent.

Hoc loco describemus eas plantas quæ nō solum circa lacus ac stagna, verum etiam circa paludes atq; adeo flumina crescere solent. siquidem palus ob id dicitur, quod paululum aquæ in latitudinem diffusæ contineat: fluuius item, aut flumen, quòd in ijs aqua fluat. Ne igitur, & fluuius, & palus, ac stagnum, à nobis temere repetenda sint, solo hoc lacu contenti omnia cōplectemur quæ & ad paludes & ad flumina pertinebūt: fonticulum tantum prætermittentes, quem cum arbutō iam descripsimus.

HERBÆ LACVSTRES.

Ncipiendum ab ea herba quæ lacubus & reliquis aquis stagnantibus plerunque supernatare solet. Nympham ob id vocarunt Græci quòd aquis gaudeat easq; peramare videatur. Plinius tamē à nymphæ deductum ait esse nomen, quæ zelotypia erga Herculem mortua fuerit, & in eam herbā conuersa. vulgus seplasiariorū Nenuphar appellant, voce barbara & Arabica, potius quàm nostra. Duplex est ea herba, radice ac flore tantum dissidens. Est enim altera, nobis satis

frequens, folio orbiculato, læui, crasso, herbaceo, amplo, pingui, in stagnantibus aquis supernatante: nunquam aquam continente, aut ea commadescente, quantumuis immergatur profundius: flore candido, ætate media proficiente, lilio simili, & quum defloruerit, papaueris caput referente, in quo semen latum, amarum, pingue. Scapus gracilis est, & læuis: radix nigra & ampla, dulcis, nodosa, clauæ formam referens.

Alterum genus nymphææ simillimum est supradictæ, sed radicem albam gerit, asperam, florem item luteum, nitidum, rosæ similitudine. Est & alia Plinio (quam ait in Thessalia plurimam reperiri) amne Peneo, radice alba, capite luteo, rosæ magnitudine.

Farranum, siue farfugium Plinio, herba nymphææ non absimilis, propter flumina nascens, populi folio, sed ampliore, vnde populago herbarijs dicta: flore tum luteo, tum candido: Græcis chamæleucem vocari Plinius tradit: farfaram dici Dioscorides testis est, fortasse à Farfaro amne, quæ Virgilius Fabarim appellat in Sabinis. Iuxta pratorum vliginosum aquas riguas, inuenitur herba, folio ferè nymphææ, breuiore tamen, sed pingui, & crasso, nunquam aqua madido, flore luteo, nitente, rosam quodammodo emittente: quem pratensem bacinum vulgus nostrum vocat. Ea fortassis herba inter nymphæarum genera connumeranda fuerit.

D.j.

Potamogeton, herbam fluuialem græci appellarunt, à loco in quo nasci frequenter solet: nostri à foliorum similitudine, betā aquaticam, quòd betæ folia gerat: fontalem Plinius vocauit. Ea in vadis fluminum frequēs emicat, betæ folijs, sed minoribus hirsutioribusque, per aquam expansis. cum nymphæa plurima prouenire solet.

Potamios stratiotes, hoc est militaris fluuiatilis appellata, quòd aquis supernatet, & vulnere militū ex oleo imposita cito persanet. Ea est radice pauca, aut nulla, similis aizoo, nisi maiora haberet folia: mirum in modum à Græcis celebratur, nasciturque tantum in Aegypto, ac Nili inundationibus, authore Plinio.

Poterion in aquosis collibus nascitur, large fruticās, spinis retorrída, lanugine spissā, folijs paruis, rotundis, ramulis longis, mollibus, lentis, tenuibus, flore longo, herbacei coloris, gustu acuto & odorato. radices habet duas, binum cubitorum altitudinis, neruosas, candidas, firmas. ea quid sit apud nos, nondū fatis constat.

Lentem palustrem antiqui vocarunt, quā vulgus nostrum lenticulam aquaticā: ea flore tantū conspicua est, in lacubus & stātibus aquis: sine radice, sine folijs: flos autem albus est, numerosus, stellatus. Quidam aliud gen⁹ faciunt lenticulæ non quidem in aquis, sed vliginosis locis dilutisq; nascentis, agriam

phaceam hoc est, syluaticā lentē appellātes.

Siler, non nisi aquosis prouenit, quasi pumila salix, molle siler à poëta dictum. frutex est, qui nōnunq̃ arborefcit, vt baculos rustici ex eo faciant ad serpentes abigendos, quē aiunt mirum in modum refugere. inter salicis genera annumerari creditur. Sefeli officinarū non est: nam hoc in montibus crescit.

Siler aquaticum vulgus seplasiariorum nominat (vt à sefeli montano distinguat) herbā in riguis frequentem, ac palustribus, apij folio, sed aliquāto maiore: caule cubitali, comofo, superne muscario: floribus luteolis, aut cādicantibus: radice crassa, sublutea, capillamentis maioribus quā sefeli fibrata. fuerit fortasse phellandrium Dioscoridis, quanquā potius esse autumēt quidam, eam herbam, quā filipendulam officinę nomināt. verum huius rei te copiosius admonebit Ruellius.

Saledragō Plinius ex Xenocrate describit, herbam leucacantho similē, palustrem, & spinosam: caule ferulaceo, alto, cui summo in capite inhæreat quiddā ouo simile, in quo procedente ætate vermiculos nasci tradūt, quapropter genus esse dipsaci crediderunt nonnulli, quòd eius caput ouata specie conspiciatur, quo arefcente ac dissecto, vermiculi reperiuntur.

Malacocissos, mollis hedera Democrito, herba est virens, hederæ simillima, in riguis nascens, lenta ac mollis, caule flexili, sese qui-

buscunq; vel frutetis vel arbustis inuoluen-
te. Ea est quam vulgus nostrum sigillum bea-
tæ Mariæ nominat, quam in fruteto de-
scripsimus.

Phleon, herba spinosa, dicta quòd copio-
se nascatur, præsertim Orchomenio lacu,
& in Aethiopia Arabiæ aduersa, flumine præ-
sertim quod cinnamo semina determinat
(ait Strabo) nonnulli eam herbā (inquit Pli-
nius & Theophrastus) stœben vocant, quæ
quidem non solum caule est aculeato, sed &
folio quoq; hispido: iuxta cuius spinas, acule-
os etiam condit, radice non vsque adeo in
profundum acta.

Phlion à phleo longe dissidere ait Theo-
phrastus. In insulis fluitantibus prouenit, cuius
lanugine, ad lixiuium mulieres vtuntur, mol-
le & placentaceum est, colore subrubido. Fœ-
minam in eo accipi tradit, quæ sit sterilis, ad
nexus idoneam, marem prorsus inutilem: par-
témq; huius herbæ ab radice pueris cibo gra-
tam esse: radicem ipsam, pecudum pabulo
velli.

Sphondylion, olim herba rutinalis Roma-
nis dicta, in palustribus & vligine cōmadentis
bus locis nascitur, folijs est platani diuisura,
cætero similitudine panacis, caulibus magni-
tudine cubiti vel eo etiam amplioribus, fœ-
niculaceis: semen gerit in cacuminibus, solis
effigie, sed duplex & latius, cādidū, paleosum,
græcolens, flore candido vel pallente, radice

alba, raphano simili.

Inuenitur in torrētium ripis botrys, fruticosa herba, tota colore luteo lāguens, multis stolonibus fusa, semine circa totos ramulos crescente, folio intubi. Immenſum odorē ſpirat, ob id veſtimentis ac linteis, curioſe à matronis noſtris interponitur, deſerturq; Septēbri venalis per urbem, vulgo pimentum reſgale clamitant.

Plantaginem aquaticam à foliorum ſimilitudine noſtri vocant herbā eam quam Alisma & Damafonion græci nominarunt: recētioreſ fiſtulam paſtoralē, quòd ſingulari ſcapo, rudis fiſtule, & longitudinem & effigiem quādam videatur imitari. Cæterum folio eſt arnogloſſi, in cuius ſaſtigio viride alabaſtriculum (ait Ruellius) in calicem concoloris floris dehifcit: radicibus crebris, tenuibus, vt helbori nigri, acribus, pinguibúſq; flore tenui, in candidum pallescente. Lacus, fluuios, & aquoſos tractus amat.

Tribulus Plinio, non niſi in paluſtribus & reſidibus aquis naſcitur, dira reſ alibi: iuxta Nilum & Strymonē amnes excipitur in cibis, inclinatus in vadum, folio ad effigiem vlmī ſuper aquas extante: pediculo longo: capitulis ſub aqua merſis: caule per ſumma craſſiore, inferne graciliore, capillamenta quādam ſpicacea gerente, poſtea autem ſemen durū, nucis ſerē magnitudine, retuſis aculeis aliquot cinctum, cuius nucleo accollæ nō ſecus

D. iij.

ac castaneis vescuntur, quo etiam in farinam permolito, annonæ inopia, panes interdum fiunt. Apud nos frequens est in stagnis & fluminibus: huiusq; nuces, castaneas aquatiles vocant, nonnulli saligos. Aliqui in stagnantibus aquis nascentes tantum cortice nigro fructus, à triangulari figura truffas nominare malunt.

Tribulos terrestres statuit Theophrastus, quorum vni cicerculæ folium, alteri aculeatum tribuere videtur: vere germinant, serius tamen: cui in folijs sunt aculei, magisq; hoc circa septa villarum erumpit, semen habens rotundius, nigrius in filiqua. Eum tribulum quidam esse putant, quâ vulgo vocamus calcitrapam, quòd sit filiqua spinarû vallo muricata. Hippocrates genus tribuli maritimû refert, idem cum terrestri, quod minus est aquatico.

Epimedium Plinio, in humidis nascitur, caule non usque adeo procero ac magno, hederæ folijs, denis ac duodenis, nunq̃ florens, radice tenui, nigra, graui odore.

Ocimum aquaticû vocat vulgus, eâ herbâ quæ græcis erinos, Galeno echinos, aliquibus ocimoides dicitur, secus amnes fontesq; nascitur, ocimi similitudine, sed folijs minoribus, & superne diuisis. Palmo alta est herba assurgit cauliculis quinis senisve, flore cædido, semine nigro, acerbo, huius etiâ caulis & folium, madet lacte multo, ynde à quibusdam

ex vulgo, lactaria dicta est.

Peristereon quam columbariam vel columbinā quivis nominare poterit, in aquosi nascitur, Romani cristam gallinaceā & trixalidem aut exuperam vocant. Herba est altitudinis palmi, aliquanto maioris, folia gerit incisa, subalbida, exuperantia à caule, qui ei vnicus, quemadmodum & radix sola inest.

Sida frutex est lacustris: Orchomenio lacu frequens (ait Theophrastus) specie papaveri similis, tale etenim caput gerit nisi quòd amplius est: roseo flore, folijs herbescentibus: vasculo mali amplitudine, candidis membranis obducto, semine intus rubro, gustu triticum æmulante. Caput & folia super vndas emicant, mox quum defloruit, inclinatur in vadium seménq; spargit. Cibo idonea est Sida, eiuſq; folia ouiū pabulo grata, germina suillo pecori, fructus hominibus estur.

Nūc describenda sunt iuncorū genera, quorum stagnantes & lacustres aquæ plurimum abundare solent.

I V N C I P A L V S T R E S.

Vncum Græci schœnon vocāt: quòd eo ad funes antiqui vteretur (Caue autem schinon dicas, nam lentiscum significat.) Huius plura sunt genera. Est enim palustris iuncus, quem græci λῆον hoc est D.iiij.

læuem vocant, siue schœnon helion, in aquis sponte nascens, crassitudine & magnitudine fungosâq; medulla insignis, omnium maximus & mollissimus. Theophrasto mariscus vocat⁹, à magnitudine, vt Barbar⁹ autumat, græcis holoschœnos, Galeno oligoschœnos. hic ad vitilia præfertur. Videtur autē (ait Plinius) Iuncus palustris, idē cum scirpo esse, ex quo prouerbiū sit natum, Nodū in scirpo quæris. Est enim hic iuncus aut scirpus, fragilis, ac læuis, admodum procerus, enodis, & sine fronde (ait Festus) ad tegetes & vitilia utilissimus, quoniam mollis carnosusq; est, cuius etiam detractō cortice, candelæ luminibus & funeribus seruiunt. Hic tamen nec in veprium cauliumve, nec in herbarum aliōve vllō q̄ suo genere numerari potest.

Alter iūcus acutus à nostris, à græcis oxy-schœnos nominatur: eum esse autumat Barbarus, quem iuncum marinum appellamus: etsi iūcum marinum, vel iomarinum, vulgus nostrū appellare soleat fruticis genus, in montibus & apricis nascens, quo lepes tam viuas q̄ structiles stupant. Neq; desunt qui genus aliud fruticis in litoribus maris satis frequens iuncum marinum appellant, eūque esse cōtendāt, qui Dioscoridi & reliquis tragos vocetur. Cæterum acutus hic iuncus de quo sermo est, sterilis esse existimatur, idēq; mas: qui se quotannis regenerare possit, cacumine in terram defixo, ex quo cepitia radix

denuo pullulet.

Tertium genus melancranida vocant quæ si iuncum atricipitem, melancræna dicitur Straboni. frugifer & atrifer à nigro semine Theophrasto. Fructum is gerit vuarum coherentium modo, in quibus cuspidatum semen clauditur. hoc nihil in vliginosis occurrit frequētius. Proinde is in callum de regulari surculo intumescit, mox veluti oua parit: circundantes enim spicatim geniculos iunco lineari affixos initio gerit: quorū summitatibus paululo latiores orbes vasculorū leuiter hiscentes inducit. His semen exiguū effigie cuspidis sagittarum gerit, nigrum, nō absimile semini herbæ inguinalis, verū paulo exilius, radice longa adhæret, multoq; crassiore q̃ acutus. Ea omnibus annis moritur, dein altera, rursus à iunci cacumine defigitur: quod vel ipso visu percipi facile potest, quippe aliæ radices siccæ, aliæ virides ac demissæ cernuntur. Caput huic iunco capis & gethyis est simile, vtpote quod in vnum ex pluribus conglobatum prælatumq; inferius tegumentisq; subrubris intectum constet.

Iuncum odoratum, græci insigni appellatione schoenon, nullo alio addito appellare consueuerunt: quod Scribonius adhuc retinuit: Hippocrates tamen, schoenon myreplicon, id est odoratū, & schoenon hedyosmon, id est suauem vocauit: Celsus, iuncum rotundum appellare maluit, vt ab angulari distin-

gueret, quem cyperum vocamus. Prouenit hic iuncus odoratus in Arabia, Syria, atque Africa. Quanq̃ & in Campania inueniri quidam dixerint, sed minus pollentem: eum uinosæ esse mordacitatis ipso gustu perhibet, florémq; confricatum rosæ odorem emitte-
re: Cæterum viridem, pauci aut nullius esse odoris, siccatum, peroptimi. In Aphrica autē qui nascitur, sine odore est, omniū pessimus. Proinde iuncus is, teres est, scapo exili, rubente, fragmentis in purpuram vergentibus, flore copioso, quem Hippocrates, & post eū Galenus, schœnu anthon uocarūt (etsi squinantum nostræ officinæ iuncū ipsum appellant) vulgus pastum camelorum.

Iuncus triangulus græcis cyperus dictus: Plinio iuncus angulosus, in palustribus emicat, cubitali & amplius proceritate, ab imo candidās, fastigio niger, carnosusq; folijs porro exilioribus, solidioribus, dorso aliquantum cultellato, paniculis in caulis cacumine depēdentibus, inter quas semē occultitur: stirpibus tum longis, tum rotundis, in oliuas inter se connexas extuberantibus, atq; inuicē perplexis, nigris, suauiter olētibus, gustu subamaris: Sochetum rura nostra appellāt, cuius radicem quæ odorata est, Iunio mēse eruūt, digerūtque stipites in manuales fasciculos, quos prius insolatos, aceti imbre cōspargūt, siccatoq; frustatim runtunt, ut sua odoris gratia vestes interpositi commēdent. Celsus,

nulla ratione hunc iuncum quadrangulum appellat, quemadmodum & vulgus seplasia-
riorum, iuncum quadratum. Sunt præterea
qui gladiolum pseudocyperum vocent.

Cyperidis folio in palustribus, & circa sta-
gnantes aquas erumpit, quæ græcis typha di-
citur, albido caule, alto, læui, plano, enodi, cu-
ius cacumen densa florum congerie stipatur,
& veluti spissâ quadam lanugine capitatur,
quæ in pappos tandē euanescat, rura nostra
(inquit Ruellius) massas apposite vocauerūt,
quòd sceptrâ regū, massas vulgo dictas per-
politus caulis, lanosa floccorū dēsitare, sum-
matim fastigatus æmuletur. Cæterum de ce-
reali typha, in agro dicemus.

Gladiolus Plinio, Cyperus est: multi enim
non distinguunt à cypero, vicinitate nominis
fallente. is tamen est radice bulbosa, & dulci:
quæ decocta, panem gratiorem faciat, vt in-
quit Theophrastus. sparganion aliqui, & xi-
phidion vocarunt, quòd folia habeat gladij
cuiusdā forma, verū arctiore, inclinatioresq;.

Iūcum cabacinum vulgus nostrum vocat,
fruticem palustrem in Orchomeno lacu plu-
rimū, qui butomus Dioscoridi appellatur, ab
eo quòd tam viridis herba q̄ cōditium fœ-
num, boues pascat, eiúsq; sectiuo victitent pa-
bulo. Caule est inoffensissimo, peculiari quo-
dam læuore, folio arundinis (inquit Theo-
phrastus) angulari, fructu nigro, mali ampli-
tudine, sexu duplici: mas fœcundus, fœmina

ad vitilium nexus utilis. Pars ab radice tenera manditur, puerorum cibo grata. Proinde cabacinum iuncum vocarunt nostri, ob hoc præsertim, quòd eius folijs, tegetes & sportulæ sicut & sparto texantur (ait Ruelius) nam corbularum quibus ficus & passas recondunt, nostri corbas, vel potius cabas solent appellare.

Iuncos lapideos apud mare rubrum vocatum in Arabia paulò à Copto superius prouenire refert Theophrastus: quos nemo visu à veris potuerit discernere. Atq; hæc de iuncorū differentijs. De arundinibus dicendū est.

Arundinetum.

INTER aquaticos fructus principatum tenent arundines, belli pacisq; experimentis necessarię, atq; etiam in delicijs gratæ (inquit Plinius) quapropter ab antiquis plurimo artificio circa fluminum ripas, humectisq; locis excolebātur, quæ arundineta appellabant, ex quibus ad rusticanas domos cōtegendas, Septentrionales populi materiam expetebant: Romani vero perticas, aut palos,

ad vites sustinendas ac fulciendas: vnde illis in cōsuetudine positū erat, vel ex Catonis de creto, vt iuxta vineta etiam arundineta consererent: in ternos pedes arundinum oculis dispositis: solo prius bipalio, minus tamen alte, pastinato: ita enim faciendū Varro & Columella docent.

Arūdinū natura aquatilis est, lignosior atq; robustior, vt quibus orientales populi non apud nos modo, verum etiam apud antiquos bella conficere soleāt. vnde etiam hodie videmus, ex India, atq; insulis nouissime reperi-
tis, tela calamis arundinaceis cōfecta, quibus in bello vtuntur eius regionis populi: quod satis accedere videtur ad id, quod de calamis qui in Rheno, Bononiēsi amne, atq; adeo in Creta crescūt vt refert Plini⁹, qbus nullos sagittis aptiores ait nasci, vnde sagittarias arū-
dines Creticas vocat Theophrastus, quanq̃ his pręferantur Indicę, quibus ait Plinius arboream inesse amplitudinem, vt nauigiorū vsum pręstare possint, hastarūq; vicē prębere, additis cuspidibus. Calamis itē orientis populi spicula addebant, irreuocabili hamo noxia: sic enim refert Plinius. Quod vt obiter interpretemur adolescentulorum causā: reperiemus, id ferrum proprie appellari spiculum, quod extremo telo additur, ad vulnus infligendum. At vero quòd ait eosdem populos mortē accelerare pinna calamis addita, id aliud fuisse existimare nō possum, q̃ ex

tremam partē squillæ, quæ ostrea est Adriatico mari plurima, turbinata effigie, cuius extremum quod cuspidem referre videtur, pinna dicitur: quam satis eleganter describit Cicero, libro secundo de natura deorum. Atq; id obiter dictū fuerit adolescentulorū causa.

Chartis etiam seruiunt calami tenuiores, ac minus crassi, præsertim Aegyptij, cognitione quadam papyri (inquit Plinius) Creticis hodie tota Italia vtitur, quorum cuspidem igne induratum, atq; ita concinnatum, ad scribendum aptissimum efficiūt, ab antiquioribus græcis hoc in primis mutuati. Belgicis autem nostris calamis, nulla est gratia, quæ cum reliquis conferri possit, nisi ad collos muliercularum inferuire quis dicat, quod nostris Carnutēsibus ac Vindonicis satis est commune. Arundinū calamorumq; differentia, mox describendæ, quæ nostratibus atque adeo externis nationibus, frequentes esse solent.

Arundinem græci κάλαμος vocarūt, Phœnices gingen (ait Barbarus) ob Adonin quæ ita appellant, quémq; magnopere lugent: vulgus nostrum, *roseau* appellat, & Arundinetū, *rosaye*: quidam, cannam vocare malunt: quod nomen communissimum esse ad ea arundinum genera refert Theophrastus, quæ apud flumina & lacus potissimum nascuntur. Verum cannæ appellationem, suis temporibus ait Columella, ad gracilem & degenerem

arūdinem magis propriam esse: licet & apud Pollucem sit, canna fiscellæ ac vasis viminei genus.

Arundinum multa sunt genera, quæ differentijs vel sensui manifestis discernuntur. Quædam enim sunt densa tam carne quam geniculis: quædā rara paucisq; geniculis: aliæ concavæ, aliæ breues, aliæ proceræ atq; excelso: nonnullæ graciles & foliosæ reperiuntur, quædam crassiores, minusq; foliosæ. Multæ quoque calamorum differentia, pro natura vsq; ipsarum intelligi possunt: singulæ namq; ad singula vtilis, quapropter nomina etiā secundum hasce differentias variare atque mutare solent: quemadmodum particulatim mox explicabimus.

Canna siue arundo vernacula, quæ græcis donax appellatur (Cypriam vocat Plinius) nostris lacubus frequentissima est, omnium fruticosissima: caule confurgit geniculato, tereti, ac fistuloso, qui mox senescens, fissili inarescit ligno, in leue fastigium cacuminato: circa quod densius excrescit tomentum, ad faciendas cauponias culcitra non inutile, quod veluti plumeū florem videtur vocare Galenus, atq; affirmare anthelem à quibusdā appellari, qui flos si in alicuius aures incidat, adeo tenaciter hæret, vt auelli non possit: Bombycis similitudinem quādā gerit hoc tomentum: quapropter eas arundines quæ multo eiusmodi tomento abundarent, bom

bycinasopinor à Theophrasto vocatas fuisse. folia gerit, ex articulis alterno laterum gradu emergentia: membraneo cortice, calamū conuestientia, vsq; ad medium internodium: hinc enim à cauo alarum sinu resupinatur, procūbente languido promissioris comæ vel paniculæ pondusculo. Radix multis quoque geniculatur articulis, fœcunda stirpe, vt quæ vel adusta, vel recisa, lætius numerosiusque reuirescat.

Arundo, Sagittaria, Dioscoridi nastos, hoc est farcta dicitur, quibusdam onascos. Ea est qua apud Indos & quasdam alias nationes tela ac sagittæ fieri solent, vnde illi nomen: toxica vocat Theophrastus: atq; à quibusdā Creticam vocari contendit (quanq̃ ex Creta scriptorij calami nunc ad nos proueniant) proinde, omnium est carnosissima, paucis nodis geniculata, maximèq; flexum recipiens, atq; omnino obsequēs quo libeat flecti, si calefacta fuerit.

Fistulariam appellant arundinem quæ græcis syringias dicitur, quòd tota sit concaua ac fistulosa, nihilq; fere ligni carnisq; habeat. Plinius autē ait eam ita vocari, quòd ad fistulas sit vtilissima.

Characias arundo, hoc est vallis, crassa & valida est, cæteris longior, sed vermibus obnoxia: vulgo Italarum hodie græcanica dicitur, atq; à Vitruuio, Cerdone græca. Eā esse puto q̃ cacumine est toroso, fusca lanugine

puluinato: nostræ regioni satis frequens, præsertim circa ripas exspatiantis lacus. vallatoriã vertit Gaza in Theophrastũ, aítq; nasci in comythibus, quæ sunt arūdineta stagnorum pinguia & læta, in qbus aceruata arundo, multo radicũ implexu cōtorquet ac conuoluit.

Nexilem vel flutam arundinem, Plotiam, siue Plocimon appellarunt Græci, circa Orchomenium lacum frequentem, vti & superior, longe tamen graciliorem atq; imbecillio rem, ex qua tegulæ fieri possunt. In insulis fluitantibus (quas græci Ploadas vocant) nasci solet: in immensum prælatis ijs quas Cephisus amnis abluisset, vt cecinit Pindarus.

Indicis arūdinibus arborea est amplitudo, quarum vsus hastarum vice esse possit, modo præpilatæ fuerint, hoc est cuspidibus additis. Odorum vnguëtorũq; causa nasci Indicas & Syrias arundines refert Plinius: è quarum radicibus (vt Solino placet) succus exprimitur ad suauitatem mellis, quasi saccharum interpretari possis. Folia gerunt omnium arundinum, longe breuissîma. Subrectarum longitudo, trīginta ferè passus: humi vero serpentiũ, quinquaginta: Crassitudo, cubitorũ ternũ interdum etiam senum, quod se non posse credere ait Strabo. In marem & fœminam Indicam arundinem diuidũt, aiũtq; spissius marem corpus gerere, fœminã capacius. Nauigiorũ vsum præbêt huiusmodi arundines, singulis earum internodijs circa Acesinã ma-

xime amnē, ternos homines capiente alueo.

Arundines quasdam in æquinoctiali plaga, Australi quadam insula, nasci refert Diosdorus, fructū candidū, eruo similem gerētes, è quo suauissimus panis conficiatur. æq; fabulosum, atq; illud quod in eadē insula, duas ait herbas nasci, supra quas iacētes, placidissimo somno moriāt. Certe quosdā Aethiopes, radicibus arundinū in farina tritis victitare ajunt, atq; ob id rhizophagos appellatos esse.

Armamentariam arundinem nuncupauit Theophrastus, vel quòd ex ea vinearum pedamenta fierent (quæ nonnunq̃ armamenta Plinius vocat) vel q̃ ex ea armamenta fierēt ad inclusos cantus, ita enim Plinius interpretari visus est. Gaza autem interpretari videtur armamentarias arundines, quū in amplitudinem aucupatoriam adolescūt, vnde etiā aucupatoriæ dictæ. Distant à reliquis arundinibus (vt in vniuersum capiamus) præstantia quadam naturalis nutritionis. Plenior enim eam referunt nasci, carnosior, in totūmq; facie foeminæ lasciuiorem spectari. Etenim foliū amplius, candidiusq; gerit, minusq; habet lanuginis, q̃ cæteræ: vt ex ijs quædā omnino lanugine carere cōspiciat, quam obrē spadones appellatas fuisse cōpertū est.

Est & in Italia nascēs Adarcha nomine (inquit Plinius) palustris quidem, ex cortice sub ipsa coma: vtilissima dentibus, quoniam vis eadem est quæ sinapi.

Laconica cognominata arūdo, folijs est versicoloribus, ac varijs (quo nomine ab alijs differt) ab vna parte densioribus, quales in totum circa stagna gigni putāt, dissimiles amnicis: longisq; vestiuntur tunicis, spatiosius à nodo scandente complexu.

Elegia arundo obliqua, vliginosis locis frequens, humilis contra aliarum naturā, graminis modo in terrā sparsa: cibo, dū adhuc tenera est, animalibus gratissimo (ait Plinius) masculā solidā esse aiunt, foeminā vero inanē.

Tibialem arundinem, aut verius musicā, in Orchomenio lacu plurimā, auletron calamū græci dixerūt. Nascit̃ plurima inter Cephisū & Nolanā, qui locus Pelicania dicit̃: hodie ex Sicilia insula Thermitano agro sita, laudatur (inquit Solinus) Tibijs cōficiendis utilissima est, vel ea maxime ratione, q̃ cōtinuo foramine sit peruia (inquit Plinius) Ea arūdone pastores antiqui sua carmina cōcinebant: vnde illud Virgilij: Et tibia inflare leues, & dicere versus. eratq; theatris peculiaris, ad comœdiarū cantus rusticos, quapropter comœdiā dicebāt actā fuisse, tibijs parib⁹, dextris & sinistris: aut imparib⁹, quæ Serranæ dicerent̃. Quod si libeat intelligere, facile quidē percipies ex Theophrasti descriptiōe. Etenim hac arūdine (inquit) tibiārū paria optime fiebāt, cædebanturq; tēpestiue in hūc vsum, vsq; ad Antigenis tibicinis tēpora, quum adhuc simplici musica vterentur, hoc est aplasto: præpar
E. ij.

rabántq; muscas arundines ferè in hūc modū. Cū collegissent arūdinē, hyeme, sub dio, suis vestitam tunicis exponebāt: vere autem, dispoliatā, attritūq; expurgatā expandebant ad solē: ac mox sequēti æstate cōcisam in internodia, rursum sub dio ad certū tēpus relinquebāt, omissō cū internodijs superiori geniculo, ad oris tibiæ cōformationē: cuius tibiæ lōgitudinē nūq̃ palmo minorē efficiebāt. Vocabántq; has tibias interdū puellares, & virginales, quę hemiopi hoc est semiforę essent, minores atq; imperfectę: vel diopi hoc est biforę. Interdū viriles quę pares erant, hoc est, inuicē iunctę, atq; ex eadē canna æqualibus cauernis cōstructę: quarū apud Phryges dextra vnicū tātū habebat foramē, sinistra, duo. Erāt & impares tibiæ, Sarranę appellatę: quarū altera lōgior, altera breuior erat: Verū hæc quidē ita inter se cōiunctę erāt, vt vnica tātū appareret, atq; id quidē euphoniæ causā. Cæterū optimę erant tibię ex internodijs, ad pariū constructū, vt mediæ totius arundinis partes, quę aduersum germina exeūt, mollissimæ paria gerant: durissima quę proximæ radici habētur. Quin & ex eadē arundine ligulas tibiārū optimas eximebāt, quas vulg⁹ nostrū vocat, *des anches*. Easq; ita tibiæ infigebant, vt alterā dextrā, alterā sinistram appellarent. Atq; hoc imprimis operā dabāt, vt ex eodē internodio linguā colligerēt, ne discors esset. proximā ab radice sinistrā imponebāt:

dextram quæ germina versus pateret, incisio
 duas in partes internodio. Quinetiâ os lin-
 guæ vtriusq; secundû calami incisuram effor-
 mabât, neq; existimabât satis bene cõgruere,
 si quo alio modo linguæ cõficerēt. Ante An-
 tigenis tēpora nō erāt linguæ præparatę vti-
 les, nisi prius aliquot annis adseruatæ atq; ex-
 iccatæ, multaq; exercitatione perdomitæ, vt
 canere tandē edocerent (ait Plinius) atq; ita
 ora linguarû cõprimebantur, quod erat illis
 Theatrorû moribus vtilius, sic enim refert
 Theophrast⁹. Verû posteaq; varietas fictiõq;
 accessit, & cantus luxuriâtes, tû quidē cæsurâ
 mutata est, atq; ita effectû, vt vtilis in trimæ-
 tu fierent, apertioribus ligulis ad flectendos
 sonos, linguæ enim disiectu deflecebat: quod
 ijs necessariû esse existimabant, qui sonos fin-
 gerent, & multifariâ inflecterēt. Verum post
 hæc antiquissima tēpora, Plinij sæculo fieri
 cœperût sacrificę Thuscorû tibię, è buxo: Lu-
 dicæ vero, loto, ossibûsq; asininis, atq; etiam
 argento: Arundinibûsq; tantû utebantur ad
 tiliarû ligulas, quemadmodû & hodie quoq;
 apud nos in more positum esse videmus!

Calamus odoratus, vel (si mauis) aromati-
 cus, Hippocrati myrepficos, Plutarcho Ara-
 bicus dictus: ab India, ac Syria, ad nos hodie
 defertur: estq; etiam in Arabia frequens, circa
 lacum Gennesareidē in conualli stagnanti-
 bus ac palustribus eius lacus aquis conferto,
 quæ tamen palustria æstate desiccari ait Plin

nus, atq; facilius ijs desiccatis calamos colligi. Caue autē ne intelligas, calamos desiccatis paludibus gigni. Nā hoc oībus arundinibus peculiare est, vt in aquis crescāt. Proinde hic calamus, Arūdini simillimus est aspectu, multis geniculatus nodis, fuluus, tactu molli, & quū frangitur scissilis, intus araneosus, casia gustu, fragrantissimo odore, vt locū in quo nascitur ingrediēti, spiritus suauissimus statim aspiret: mollior est tactu (ait Plinius) meliōr; qui minus fragilis, & qui assulose potius q̄ raphani modo frangitur. Nā raphanus frāgitur frustulatim nō assulose: quod est per lata quædā fragmenta quas assulas antiq̄ vocabant, veluti quū marmor cedit: ea enim antiqua vox est. Inest præterea huic calamo (ait idē author) araneū q̄ vocāt florē. Ceterū, qui ex nostris seplasiarijs calamo aromatico carent, ij solēt minus tritis medicis ostēdere radicē acori, cuius geniculi atq; etiam odoris quædm suauitas, item color, nonnihil ad calamū aromaticū accedere vidētur. quā obre ea radice interdū pro calamo odorato vti solēt, haud sec⁹ atq; cupressō. p. xyloaloē.

Papyrus, aut (si voles) papyrum, in Syria etiam nascitur, circa eum lacum, quo & calamus odoratus (inquit Theophrastus) eam vero inter arundines connumerare non verebor, etsi nonnihil ab ijs differre videatur. Nascitur & in palustribus Aegypti (vt refert Plinius) aut quiescētibus Nili aquis, vbi eua-

gata stagnant, duo cubita non excedente altitudine gurgitum, brachiali radice obliqua crassitudine, triangulis lateribus, decē aut eò amplius cubitorū lōgitudine in gracilitatem fastigiata, Thyrsi modo cacumen includens: Semine nullo, aut vsu eius alio quā floris ad deos coronandos. Radicibus incolae pro ligno vtuntur, nec ignis tantum gratia, sed ad alia quoq; vtensilia vasorū. Ex ipsa quidē papyro nauigia texunt, & è libro vela, tegetesq; necnō & vestem, stragula, ac funes. hęc & multa alia Plini⁹ ex Theophrasto. Nostri hominibus papyri ad chartas euanuit vsus, q̄q̄ adhuc nomen integrū retineat. Hęc verò quo pacto cōpingerent, ac glutino malleisq; solidiores fierēt, nihil certe mirū est, si modo Plinij verba c. 12. li. 13. intelligas. Cæterū papyro tātū vtimur ad scipiones, & baculos sēnectuti fulciendæ cōmodos, propter leuitatē arundinaceam. His baculis hodie, honoris ac magnæ dignitatis ergò regiæ atq; imperatoris domus præfecti vti solent, quos domuū magistrōs vulgus appellat.

Arundinacei generis est frutex in Creta copiosissimus, olim in Arabia & India tātū cognitus, cuius medulla saccharū est, veluti mel quoddā gummium modo candidum (ait Plinius) dentibus fragile, quod ad varios vsus miro artificio hodie præparatur, tum ad delicias, tum etiā multo magis, ad medicamētōrū dulcedinē. Galeni temporibus ignotum.

F I N I S.

1870

1871

